రౌడీ

(సాంఘిక నాటకము.)

కర్త:

భావకవి జి. గోపాల్ గారు

కాళహస్తి తమ్మారావు అండ్ సన్సు,

ప్రింటర్సు, పబ్లిషర్సు, అండు బుక్సెల్లర్సు, రాజమండ్రి.

1945

శ్రీ రాజేశ్వరీ ప్రెస్

ప్రకటన.

—:o:—

యీ నాటకము తొలికూర్పు వై. బాబురావు రాయలసీమ రౌడి' యని ప్రకటించెను. తరువాత యీ నాటకము హక్కును మాకమ్మినారు. నాటకమంతా చదవగా రాయలసీమ అనుపదం మాకనవసరముగాను రాయలసీమకు యీ రౌడీని అపాదించుట మాకు నచ్చక ఆ పదముతీసి 'రౌడి' యని మాత్రముంచి ప్రకటించితిమి సర్వహక్కులను మాకు జెందియున్నవిగాన ముద్రించుట, ప్రదర్శించుట, స్క్రీన్ జేయుట, రికార్డు ఇచ్చుట నగైరా మా యనుమతి లేనిదే యెవ్వరు చేయరాదు జేసిన మా నష్టమునకు బాధ్యులగుదురు

ఇట్లు కాపీరైటు హక్కుదారు,
కె. తమ్మారావు అండు సన్సు,
రాజమండ్రి.

వెల 1—4—0.

కథాసంగ్రహము.

దామోదరుడను యువకుడు గొప్పకులమున జన్మించినవాడు. ఇతడు బొంబాయి కాలేజీయందు బి. ఏ. చదువుచు నొకదినమున టెన్నిసు పందెమున రెండువేల రూప్యములు పోగొట్టుకొని తనకు విద్యపై యిష్టము లేదని కాలేజీ విద్యార్థుల కెఱింగించి తన నివాసస్థలమయిన నెల్లూరునకు వచ్చెను. కాని యతని జననీ జనకులు యతని నభిమతమునకు సమ్మతింపకుండుటచే మరల బొంబాయికి వచ్చెను.

అచట విద్యను మాని రౌడీగా తిరుగుచు మూర్తిసింగుభార్యను మీనాక్షిని ప్రేమించుట. ఒక దినమున దామోదరుడు మీనాక్షి గృహమున నామె పెనిమిటి లేనివేళ నిర్భీతిగా ప్రవేశించుట. ప్రవేశించి ప్రియురాలయిన మీనాక్షితో సంభాషించుచుండగా మూర్తిసింగు గృహమున ప్రవేశించి దామోదరుని దూషించుట. అప్పుడతికోపముచే మూర్తిసింగును దామోదరుడు పిస్తోలుతో కాల్చివేసి, ప్రియురాలితో కర్నూలు చేరుట.

అచట కొలదిదినములు వారుండినపిదప దుర్గారావను స్నేహితుడొక బళ్ళారి బాలికయయిన లలితయొక్క చిత్రపటమును దామోదరునికి చూపించుట. అంతట దామోదరుడా లలనామణిని పరిణయమాడ నిశ్చయించెను. కాని యీ సంగతి దుర్గారావునకు తెలుపకుండెను. దుర్గారావు నీతిపరుడయినందున తన మనోయిష్టము లలితను వివాహమాడెదనని జెప్ప నిశ్చయించెను.

అంతట దామోదరుడా కాంతాశిరోమణిపై ప్రేమ యత్యధికమై యుండుటచే మీనాక్షిపై భ్రాంతి లేకుండెను. ఆమె కడుప్రశాంతముగా దామోదరుని ప్రశ్నించెను. కాని యతడు లలితను వివాహ

మాయెదవని చెప్పి పయనమగుటకు సంసిద్ధుడాయెను అంతట మిూనాక్షి శోకమును భరింపలేక తనకట్టి చెమ్ముత్రోవ కలిగినందులకు దామోద రుని దూషించెను. అప్పు డతడు మారుపలుకక నీప్రేమువలదని చెప్పి బళ్ళారికి ప్రయాణమాయెను.

అనంతరమా యువతి తనకట్టి దుఃఖము కలిగెనని ఆత్మహత్యకై ప్రయత్నింప కౌశికుడను యోగివలన ఈమె ధన్యతగాంచుట బళ్ళా యందు లలిత జననీజనకులామెను దుర్గారావునకిచ్చి వివాహమునర్ప ప్రయత్నించిరి. కాని ఆమె దాని సమ్మతింపక దామోదరుని చేపట్టె దనని జెప్పుట. అంతట వారొక ముహూర్తమున నామెను బంధించి దుర్గారావునకు కళ్యాణముచేయ సంసిద్ధులైయుండువేళ దామోదరు డట ప్రవేశించి తన పిస్తోలుచే వారిని బెదరించి లలితను జేకొని నిష్క్రమించుట. జననీ జనకులా పరితాపమును భరింపలేక కౌశికాశ్ర మమందు దైవభజనకై నిష్క్రమించుట

దామోదరుడా సతీతిలకమునుగూడి తనకుగల మధుసేవాదుర భ్యాసమును దినదినమునకు హెచ్చించుచుండి తానొకనాడు లలిత యొక్క యాభరణములను గైకొని విక్రయించి క్రయధనమును రాజ లక్ష్మి యను వేశ్య కొసంగుట అంతట లలిత నగలుపోయెనని దుఃఖించి దామోదరుని దూలనాడుట వారిరువురు కలహించుకొని ప్రేమవల దని జెప్పి దామోదరుడు వేశ్యగృహమున కరుగుట. వేశ్యయగు రాజ లక్ష్మి యాతనిని మరికొంతధనమునకై ప్రార్థింప, దామోదరుడు తన చెంత ధనము లేదనుట అంతట వేశ్య తన యింటనుండి వెడలిపొమ్మని ప్రియునకు విన్నవించుట అతిశయప్రేమను భరింపలేక వేశ్య సద్గుణాతిశయముల వక్కాణించి నామెను తిన్నగా వారిరువురు వివాదపడుట.

దామోదరుడి చెంత ద్రవ్యము లేకుండుటచే యాతనికి మతి తెలియక తనచెంతనుండు పౌలెన్ గన్నును ధనికుడయిన పేరిశెట్టికి తాకట్టుపెట్టబోవుట. అంతటా ను డాతని యెడ సందేహించి యతని నగౌరవించుట. దామోదరుడా కోపమును సహింపలేక రాత్రి పండ్రెండుగంటలకు పేరిశెట్టి గృహమునకు దొంగతనమునకై వెళ్ళి వారిచేచిక్కుట అప్పుడు దామోదరుడాలపించిన ప్రమాదము వచ్చె నని తలంచి పేరిశెట్టిని పిస్తోలుతో కాలి వేయుట. పోలీసులు విచారింపగా సేవకుడు చంపెనని దామోదరుడు జెప్పెను. కాని వారందరు న్యాయస్థానమునకు గొంపోవబడిరి.

న్యాయాధికారి న్యాయములం బరిశీలించి శిక్ష విధించుటకు సాక్ష్యమేమియు లేదని చింతించు వేళ లలిత తన కక్ష తీర్చుకొనుటకై న్యాయస్థలమున ప్రవేశించి దామోదరుడైన కౌడీ చర్యలు ప్రకాశించి పేరిశెట్టిని యతడే చంపెనని జెప్పుట. అంతట న్యాయాధికారి దామోదరునికి మరణశిక్ష విధింపనాతడు తన కౌడీచర్యలదలంచి కను పాపమని భక్తవత్సలుని ప్రార్థించి, తలిదండ్రుల గొనియాడి, భారత దేశీయులకు వందనమిడి, రాజశిక్ష నహించుట!

సమాప్తము.

ఇందలి పాత్రలు.

—♦ పురుషులు ♦—

1. దామోదరుడు—రాడీ కథానాయకుడు.
2. రాజరత్నం—రాడీ స్నేహితుడు.
3. ప్రసాదరావు—కాలేజీ విద్యార్థి.
4. బాలాజీ—టెన్నిసు ప్లేయరు
5. రిఫరీ.
6. జయంతుడు—రాడీ తండ్రి.
7. మూర్తిసింగు—బొంబాయిలో ధనికుడు.
8. బాలకుడు.
9. మోహనరావు—విద్యార్థి.
10. విద్యార్థుడు.
11. దుర్గారావు—రాడీ పూర్వస్నేహితుడు.
12. కౌశికుడు—యోగి
13. సుగంధుడు—లలిత తండ్రి.
14. పేరిశెట్టి—పత్రికుడు.
15. న్యాయాధిపతి
16. ప్లీడరు.

—♦ స్త్రీలు ♦—

1. సుశీల—రాడీ తల్లి.
2. మీనాక్షి—మూర్తిసింగు భార్య.
3. లలిత—కథానాయకురాలు.
4. పుష్పవతి—సుగంధుని తల్లి.
5. రాజలక్ష్మి—వేశ్య.
6. లక్ష్మి—దాసి.
7. పేరిశెట్టిభార్య.

ఇంకను సమయానుకూలముగా సేవకులు, పోలీసులు వత్తురు.

రాత్రి

ప్రథమాంకము.

ప్రథమరంగము.

(బొంబాయి నగరము—కాలేజీప్రాంతమున దామోదరుడు)

దామో :— ఈ యాంగ్లవిద్యాభ్యాసమున గడ తేరి యింత కాల ముండియు నుద్యోగము సంపాదించుట అతిదుర్లభము. నా మాతాపితృలు కెంత జెప్పినను నా యభిప్రాయములకు సుంతేని యంగీకరింపకున్నారు

౧. బియ్యేను ప్యాసైన భిక్ష మెత్తుటె కాని
సుంతైన లాభంబు జూడబోము
సూట్లు బూట్లుమెండు మూడ వేయుటె కాని
సుంతైన లాభంబు జూడబోము
దుర్వ్యాము ఆయిల్సు పరగదాల్చుటె కాని
సుంతైన లాభంబు జూడబోము
మోటారుసైకిళ్ళ బోవుచుండుటె కాని
సుంతైన లాభంబు జూడబోము

౨. అరయు డీలాంటిపోకుల కరయమందు
విద్యయే కారణంబని విమలమైన
హృతయమందలి జనియించు హెచ్చుగల్గి
పొగరుగూర్చెన వీరెది పుణ్యమేమొ.

మరియు విద్యాప్రవీణుల న్యాయాన్యాయముల స్మరింపనిష్కళంకమయిన యీభరతమాతకు సుఖ సంప్రాప్తమేయని, దలంచనసందియము.

గీ. దేశవిద్యలమాని వినాశమైన
యన్యవిద్యల జేకొన హానిగునె
తలి చనుబాలు బోద్రోచి దాల్మిమీర
నన్యపాలను గ్రోల మీరరుగగలరె.

ఏదియెట్లయినను యీ విద్యపై నాకిష్టమే జనింపదు. ఇష్టానుకూలమున ప్రవర్తింతమన్న పరీక్షయందలి తప్పుదునేమోయని భయమగుచుండెను. ఏదియెట్లయినను, ఈ టెన్నిస్ మేచ్ జరిగిన వెంటనే యూరికి ప్రయాణము చేతును. ఈపందెము కడు పౌరుషమున జరుగుటచే, నాకతిభయ మొదవుచున్నది. కానిమ్ము. జయాపజయములు దైవాధీనములు

గీ. జయము నపజయమింకైన స్మరణజేయ
ధరను యోగీంద్రునకునైన దనివిలేక
వగపుజెందుటె యదివట్టి భ్రాంతిగాదె
విధిలిఖించిన వ్రాతకు వేరుగలదె

ఇక నా పందెముగురించి విచారింప నిష్ప్రయోజనము. నా శక్తి సాహసములే నా ప్రధానమిత్రులు.

రాజరత్నం:—(ప్రవేశించి) దామోదర్ ! ఏమి మీ చింత.

గీ. చిన్నబోయెను మొగము నీకొన్నవంత
యెట్టుగల్గెనో దెల్పు నాకెరుక లేదు
నంతగుందంగ హృదయాన ఫలముగలదె
కాలమేరీతి గల్గునో కల్గుగాదె

దా:—మిత్రమా ! నుదుట వ్రాసిన వ్రాతకు వేరుగలదా ? అయినను...

రాజ:—మిత్రమా! ఎందులకు మీరిట్లు శ యపడుచున్నారు? నాస్నేహసంబంధమున మీకపజయము కలుగుననియా?

దామో:—కాదు కాదు. మనస్నేహమునకు చెడుపను భయము నాకు కల్పించి యుండుటచే నే నిట్లుండవలసియున్నది.

రాజ:—మిత్రమా దామోదర్!

సీ. కాలేజి చేర నన్నాంచిర మ్మనునట్టి
స్నేహంబదెట్టుల చెడగనుండు
మిత్రమారమ్మంచు మిగులనాహ్లాదించు
స్నేహంబ దెట్టుల చెడగనుండు
ఒకచోటభుజియించి యొకచోటబరుండెడి
స్నేహంబదెట్టుల చెడగనుండు
ఒకరునొచ్చినవెంట నోదార్చిదయజల్లు
స్నేహంబదెట్టుల చెడగనుండు

గీ. వేకదుస్తులధరియించి పాకటమున
నన్నదమ్ములరీతి నాహ్లాదమెలగ
కార్యసాఫల్యమును జేయు గాంచునట్టి
స్నేహమే అజెడును సంస్కరమలర.

మిత్రమా! యెన్నడులేని విచిత్రపలుకుల బల్కుచుంటివేమి కారణము!

దా:—కారణమా! ఈయాంగ్లవిద్యపై నాకిష్టము లేదు. అనన రతి మిట్టి సందేశమున నాహృదయమంతయు దహించుచున్నది. ఏది యెట్లయినను ఈటన్నిస్ మేచ్ జరిగినవెంటనే యూరికి ప్రయాణ మునర్చి నా యీ సందేశము మా జననీజనకుల కెరిగింతును.

రాజ:——మిత్రమా ! సువిద్యకై సోత్సాభిలాష కలిగియుండెను. దానిని విడనాడి నీ వేమిచేయ నిశ్చయించితివి ? ఇయ్యది నీ కన్య సాధనవలన సంప్రాప్తించినదని తలంచెదను.

దామో:——మిత్రమా! పొరబడితివి

సీ. సహజపుణ్యాత్మకగల్గిన వాంఛయిదియు
నిప్పుడియందలి పేరొంద తెలియువంచు
దలచినాడవు యదరిత్త కలుషనుశేలు
బ్రిబలుచున్నారు యుర్వీతా బ్రితికలచి

ఇతరబోధకు నే నంగీకరింతునా ? కిశ్రిరాన్నద్రిగా పై విద్యాభ్యాసమునకు నే నంగీకరింపను. మిత్రమా ! ఈవర్తమానము నుదెవ్వరికైన దెలియకూడదు సుమా. అదిగో ! ప్రసాదరావుగారు వచ్చుచున్నారు.

రాజ:——దామోదర్ ! ప్రసాదరావు మనకు వైరివర్గముసకినవాడు. గావున, నాతనితో మితిమీరి సంభాషింపకుము.

(ప్రవేశము—ప్రసాదరావు)

ప్రసా:——మిత్రులారా ! ఏదియో మీరు కర్తవ్యమునకు యోచించు చున్నట్లున్నారే ? టెన్నిస్ మేచ్ విషయమేనా ?

దామో:—— ఆపందెమునుగురించి విచారించుట కదిమోసమై యుండుననియా ? ఏతలంపున మీ రిట్లు ప్రశ్నించుచున్నారు. రాజరత్నము నా ప్రియస్నేహితుడని మీకు తెలియునుగదా ! మీ ప్రశ్నకు నేనెంతయో పశ్చాత్తాపించుచున్నాను.

ప్రసా:——పశ్చాత్తాపమా ! అడిగినంతనే మీరిట్లు సందేహించుట బాడియా ? రాజరత్నమునకు సరిగా నేనును తమ మిత్రుడ నేగదా ?

దా:——ప్రసాదరావూ !

క. కలుషితిరుగాఢ స్నేహంబు గాంచితంచు
  స్ముమనందున జదివితి కాని నిను
  సఖ్యభావంబు గలదను సంస్మరించ
  ఫలము లేదను యదివట్టి భ్రాంతినిజము.

రాజరత్నమునకు సరిగా నీవు మిత్రుడ వేకాని, యతనికి గల గుణంబులు నీచేత లేవు.

ప్రసా:—ఏమి? నీకే మపకార మొనర్చితిని. ఊరక ప్రియ త్నించక యెందుకు మీకీ కోపము?

రాజ:—కోపమునకు మించు తాపముకూడ గలదు. దానిని సోచించి స్మరింపుము.

దామో:—ప్రసాదరావూ! ముందు నా కన్నిమో నీవు మన్నితముల బోధించితివి. కాని యవి నాకను కరింపకుండినవి. తుదకు నాకేమి యపకార మొనరించితివో స్మరింపుము. అద్దానిని మరతు మన్నను మరపు రాకున్నది.

ప్రసా:—మిత్రులారా! మీ కెందులకింత కోపము లున్నన్ మేచ్ కుపోవు వేళగనుక వినోదము చూడ మీచెంతకు వచ్చితిని. మీకింత కోపమయిన నా కెందుకీ భ్రాంతి. పోయువత్తును.

(తెర వ్రాలును.) (అని పోవును.)

2 వ రంగము.

(ప్రవేశము—ప్రసాదరావు)

ప్ర:—ఔరా! కాలమహిమ దారిపోవు కలహములు పెరిగి నట్లయ్యెనే! దురాత్ముడు. దామోదరుడు నన్నెట్లు తిరస్కరించెను? ఎప్పుడో నేనొనర్చిన యుపకారమునకు తా నొచ్చినవట. ధనిక డగుటచే నాతనికింత గర్వము. ఔరా! దురాత్మా! నీవు రాజరత్నము హితోప

దేశమున నన్నింత యవమానించితివి. ఫలితము నేను మరణానని తలంపకుసుమా! నీవు టెన్నిసుకు కట్టినపందెము రెండువేల రూప్యములు పోయినవని తలంపుము. ముందు జరుగబోవు కాలవైపరీత్యముల యోచింపుము మిత్రమా!

గీ. చేయరానట్టి కృత్యములు జేయుదేను
చెప్పరానట్టి బదులుల జెట్టదేను
సాహసంబెన ప్రాణంబు సంహరింతు
నెవరు నడ్డమువత్తురో నెందుజూతు.

అదిగో! దామోదరుని యనుపార్టీ బాలాజీ వచ్చుచున్నాడు. అతనితో నా యవమానమును విన్నవింతును.

(టెన్నిసుబేటు చేతబూని బాలాజీ ప్రవేశము)

బాలాజీ:—(తనలో) కోర్టుకుబోవు వేళ మించిపోయినది. త్వరగా బోవకున్న పందెము నిష్ప్రయోజనమగును (అని తొందరగా బోవుచుండును.)

ప్రసా:—మిత్రమా బాలాజీ! దామోదరుని దుండగము గమనించితివా? నిష్కారణముగా నన్ను నిందించెను.

బాలా:—నిందించు టెందులకు? అతని క్రూరత్వము నీవు గమనించియుండియు నాతనిచెంత కేలబోతివి? అయినను కానిమ్ము సమయమునకై వేచియుందును.

ప్రసా:—మిత్రమా! పందెమున నీ వాతని జయింపవలెను సుమా! కడు జాగరూకుడవై యుండుము.

బాలా:—అయ్యో! యోచించి మాట్లాడుట కించు కాలము లేదు. రమ్ము టెన్నిసుకోర్టునకు వెళ్ళుదము. (అని నిష్క్రమింతురు.)

తెరపడును.

3వ రంగము

(టెన్నిసుకోర్టు—రిఫరీ మున్నగువారుందురు)

రిఫరీ :—దామోదర్! ఇక ఆట ప్రారంభింపుడు.

(ఆట ప్రారంభింతురు.)

రిఫరీ :—పెట్టినపందెము బాలాజీగారు గెలిచిరి దామోదరుడు ఓడిపోయెను బాలాజీ! ఇదిగో రెండువేల రూప్యములు చేకొనుము.

బాలాజీ :—(డబ్బు తీసుకొని) దైవకృపారసమున నేను ధన్యుడనయితిని. మిత్రులారా! ఇంటికి ప్రయాణమౌతము.

(అందరు పోవుదురు)

(దామోదరు —రాజరత్నం నిలచియుందురు.)

దామో :—దుర్భరము. అవమానము భరింపజాలను. పందెమునందు రెండువేలరూప్యములు పోవుటయేగాక నా బంధుమిత్రుల యెదుట నేనెంత యవమానింపబడితినో ఇక నీ జన్మమున్న నేమి ఇంతలో నశించిననేమి? రక్షకా! నన్నింత దుఃఖసాగరమున తపింపజేసితివి?

గీ. ఆర్తరక్షణ మనుకొని యంకితంబు
వలన ఫలమేమి భక్తుల పాలవాడ
వంచు బొగడిన ఫలమేమి యుంచుకేని
ఫలముగలుగదు నా జన్మ కలుష మేమొ.

రాజ :—మిత్రమా! నీ యపజయమునకై చింతింపకుము ధైర్య మవలంభించి మరల పందెమునకు ప్రయత్నింతము సమయానుకూలమున నేనుగుపయితము పొదరిండ్లచే బంధింపబడునుకదా! దానికయి చింతింపనేల ఇటువినుము.

సీ. బుస్సుబుస్సని లేచు భూరిసర్పంబులు
చలిచీమలచేజిక్కి చావలేదె

పరమభీకరమైన వ్యాఘ్రసంఘంబు లోకవేళ
మృతినొందలేదొకో వితతిచేత
భీతియనునాదంబు చేయుచుండెడివాస్తి
పొదరిండ్లలో జిక్కి పగర లేదె
సర్వజీవులశిక్ష సలిపెడి కాలుండు
పతివ్రతామణులచే బడెడిబాధ

గీ. వారు వీరననేల నీ వసుధయందు
జిక్కుడే భక్తమంత్రంబు జేసియుండు
కాన యీ జగమహిమంబు గానగలరె
దానవిధులైన దైవజ్ఞులైనకాని.

మిత్రమా! నీ వట్లధైర్యపడకుము.

దా:—ఔరా! మానవజన్మ మెట్టిదుఃఖప్రాయమైయున్నది. చేతనుండు రెండు వేల రూప్యములు బూడిదలో బోసిన నెయ్యివలె నిష్ప్రయోజనమయ్యెను. రూప్యములు పోవుటేగాక కాలేజీవిద్యార్థులయెడ నే నెంత యవమానింపబడితిని? మిత్రమా! నా నిజనివాసస్థలముగు నెల్లూరునకు పోవుచున్నాను.

జ:— దామోదర్! ఇట్టి పిరికివారలెందయినగలరా? విద్యను చాలించి నెల్లూరునకు ప్రయాణమైనట్టివా? శెలవులయిందు బోకూడదా?

దా:—నాకు. ఇక నిలచుటకు కాను. తప్పక పోకమానను.

జ:—పోయిన మరెప్పుడు వత్తువు?

దా:—వచ్చుటమాట కల్ల.

జ:—ఇట్లయిన విద్యను చాలింతువా?

దా :—సందియము లేదు మిత్రమా ! ఏడుగంటలు కావచ్చెను ఆలసించిన బండి తప్పిపోవును పోయివత్తును.

రాజ :—పోవుచున్న యిమ్మాటంత సరచుట నాకు పాడిగాదు అప్పుడప్పుడు శుభలేఖలు వ్రాయుచుండుము.

దా :—మంచిది.

(నిష్క్రమించును.)

[తెర పడును.]

ప్రథమాంకము సమాప్తము.

రాత్రి

ద్వితీయాంకము.

ప్రథమరంగము.

నెల్లూరునందు దామోదరుని మందిరము.

(ప్రవేశము—సుశీలా జయంతులు.)

సుశీ:—నాధా! పుత్రుడు దామోదరుడు చదువుపై యిష్టము లేదని యనేక కబురులంపుచున్నాడు. ప్రయత్నమేమి చేయవలెను?

జయం:—కాంతా! వాని పిచ్చితలంపులకు నీ వంగీకరింతువా? అట్లు కాదేని వాని యిష్టమువచ్చినట్లు మానుకొనుమని చెప్పుము. వానితోని ఎన్నటికిని మాటలాడను.

సుశీ:—నాధా! ఇదేమి పెంకిపట్టు? లేకలేక గలిగిన పుత్రునిపై నింత యసూయజనించెనా? చదువవదని చెప్పు ముద్దుకుమారుని తగిన హితోపదేశమున సంతోషపుచ్చవలయునేగాని మీకిట్టి పంతము చెల్లునా? మీరీమొండ దయతొలగిన దామోదరుని బ్రతుకిక వ్యర్థమేకదా! నాధా! అట్లొనర్చుట మీకు ధర్మమా? కుమారుని కనికరింపుము

జయం—ఎన్నివిధముల కనికరింతును మెంతద్రవ్యము పాడుచేతును మొన్న మాసము క్రిందట మూడువేల రూప్యములు బంపితినే దానికైన సమ్మతింపనా? ఇక నాకీ గొడవ యెందులకు? నీ యిష్టమెట్లయిన నట్లు జేసుకొనుము (అని కోపమున లోనికి బోవును.)

సుశీ :—(నాధుని పోవుచుండ) నాథా! ఇంతకోపమా? అట్లు అయిన దామోదరుడిక దాదురనేనా? విద్య నేర్పిందినను సంపూర్ణము గాకపోయెనే అక్కటా! బాలుని కెందులకు విద్య నేర్పించుట? ఇట్టి దిప్పలవలన నేకదా నాకు దుఃఖము కలుగుట (అని దుఃఖించును.)

దామోదరుడు ప్రవేశము.

దామో :—తల్లీ! నీ వేల దుఃఖించుచున్నావు? తండ్రిగారేమైన నిన్ను దూషించెనా?

సుశీ :—కుమారా! ఎప్పుడు వచ్చితివి. నా దుఃఖమునకు నీవే గదా కారణము.

దా :—నీ దుఃఖమునకు నేను కారణమా? తల్లీ! ఎందులకు.

సుశీ :—ఎందుకా? నీకు విద్యయందు ఇష్టము లేనందుకు.

దా :—అమ్మా! నీ కాళ్ళకు మ్రొక్కెదనుగాని యీ విద్య వలదు. నేను కష్టములు భరింపజాల. ఇక విద్యాభ్యాసవృట దుర్లభము

సుశీ :—దుర్లభమైన నీ యదృష్టమును పరిశీలించుకొనుము. నీ తండ్రి యిక నీతో మాట్లాడనని చెప్పెగదా.

జయం :—(ప్రవేశించి) ఏమిరా! మరల యెందులకు వచ్చినావు. విద్యపై నీ కిష్టము లేదా?

దా :—తండ్రీ! త్రికరణశుద్ధిగా నా కిష్టము లేదు.

జయం :—అట్లయిన నా యింటనుండి గెంటించెదను. పోదువా తక్షణము. బొంబాయికి పొమ్ము లేకున్న నాయింటనుండి వెడలిపొమ్ము

దా :—తండ్రీ! నీకు ఇంత కోపమెందులకు? బిడ్డ డెంతదుష్టుడైనను జననిజనకులే కదా సహింపవలయును.

జయం :— ఎంతకాలమని సహింతును. నీ ప్రయాణ మింక కొనసాగింపుము. (అని లోనికి బోవును.)

సుశీ :—కుమారా ! ఇక ని పట్టు వదలుము. బొంబాయికి పొమ్ము కడు శ్రద్ధగా విద్య నభ్యసింపుము.

కం. విద్యయె కార్యగౌరవ
విద్యయె సర్వాధికార పేరోన్నతముల్
విద్యయె మాన్యుల ప్రాణము
విద్యది లేకున్నగలదె పృధివి యశస్సు.

నాయనా ! విద్యయే సర్వకార్యములకు ప్రధానము. ఇదిగో ! డబ్బు గైకొనుము.

దా :(డబ్బుతీసుకొని) తల్లీ ! మాతండ్రికి నపై యింత కోప మేలనో ? నా యీ విద్యయే కదా కారణము ఇక నేను పోయి వత్తును తండ్రికి నాపై యింత యసూయ లేకుండునట్లు జేయుము.

సుశీ :—కుమారా ! అయ్యది నాభారము లెమ్ము బియేక్లాసు నీవు ప్యాసయిన ఇంగ్లాండునకు పంపవలయునని మీ తండ్రిగారెన్ని సారులో జెప్పినారు.

దా :—అమ్మా ! మంచిది. ఇక పోయివత్తును. తండ్రిగారి నేబోవువార్తను వక్కాణింపుము. (అని నిష్క్రమించును.)

(తెరపడును)

---

2 వ రంగము.

(ప్రసాదరావు-ప్రవేశము.)

ప్రసా :—మహాత్మా దామోదరా ! నీప్రసంగములు దిగినవి కదా ! న్యాయాన్యాయముల చర్చించక నిష్కారణముగ నన్ను మాలనాడితివి. ప్రతిఫలము గ్రహించితివికదా ! పందెమునందు రెండు వేలురూప్యముల గోల్పోయితివి. ఇకముందు జరుగు కాలమున నీవతి

జాగరూకుడవై యుండుముసుమా! ఆనాడు కోపసంజనిత హృదయుండవై బల్కిన శపథముల మరువకుము అవి యెల్లను సత్యవాక్యములని తలంపుము. ఏరా! ధనికుడనని గర్వింపకుము త్వరలో నీకు గర్వశాంతి కాగలదు.

ఔరా! రాజరత్నమంత మ్రియ స్నేహితుడా? అతని యెడ దుర్మతముల నీవెరుంగ లేక నశించుచున్నావు. ఇకను నీవెట్టివేషమున ప్రవేశింతువో యాలోచింపుము. తనువు సర్వదా స్థిరమని తలంపకుము ధనమును జూచి గర్వింపకుము. రేపో లేక నేడో మాన్యునకు ప్రాభవము గూలుట నిశ్చయము.

గీ ఘనధనేతిరమందిన ధనికులెల్ల
మృత్యువెంట నిడిననని మిగులుగాదె
జీవములు గోలుపోవుము దేవుయందు
భజన సల్పిన ఫలమందు బడయగలవె.

సర్వజీవరక్షా దక్షుండయిన కాలునిచే నే డెట్టిబాధల గ్రహింతువో నాకు తెలియును. సర్వవేత్తలకు తెలియును పాషాణహృదయా ఆగుము. ప్రపంచమున నిన్నుమించు ప్రవీణులిక లేరా? మదాంధా! గర్వింపకుము. ఔను నాకిప్పుడు మంచి పదుపాయము దొరికినది దామోదరుడు పందెమునందు రెండువేలరూప్యములి గోల్పోయెను గదా! అయ్యవి తన జననీ జనకు లెరుంగకుండును. ఇప్పుడు యితని యెడ తండ్రి నసూయజూపినట్లు నేనొక లేఖ దామోదరునకు తన తండ్రి వ్రాసిన విధమున నే వ్రాయుదును అప్పు డితను తండ్రిపై కోపము గలిగి యేదియో మాయోపాయము నొనర్చును. ఇదంతయు పరిశీలించి కక్ష నెడబాపుకోవలెను.

(అని యొక లేఖను వ్రాసి) దీనిని నెల్లూరు ప్రయాణీకుల కిచ్చి యూ పూరు పోస్టునందు వశనవేయుమని జెప్పెను. ఇందాలసించిన

ప్రయోజనము లేదు. (అని పేటికను తీసుకొనిపోవును.)

[తెర వ్రాలును.]

౩ వ రంగము.

[సాయంసమయమున మూర్తిసింగు, మీనాక్షి యొక్క కాంతారమున

మూర్తి :— బాలా! కోమలమైన పుష్పగుచ్ఛములు పరీక్షింపుము.

సీ. గగనాంతరంబున గాంతియగా లేజాజి
వన్నెనించెడి జాజి సన్నలవియె
ఫలభారమునసుంత వాయువీచినయంత
ఘల్లు ఘల్లున రాలు సౌఖ్యఫలము
యింతవిన్నను గాని మంతనంబందని
తనివితీరని కీర ఘనత పలుకు
తామరంబున మెక్కి తైతక్కలాడు యా
హంసాళిగోరిన హర్షమిచ్చు

గీ. మీర లేకుండ బోవు మయూరసొంపు
కలసి పచ్చిక మేయు విశ్రాంతితతిని
నాటలాడించు కోయిల పాటలందు
బ్రిబలుచున్నవి కాంచుమా వనరుహాక్షి.

కాంతా!

గీ. ఇట్టి యుద్యానమున మన మెట్టులైన
గాంచినారము యుష్ణోపకరముదీర
నదిగో కాపుడు పచ్చిక నండజేరి
స్వాతమందు ముద్దాడెన సొబగుగాదే.

బాలా! నీవేల సందేహించుచున్నట్లున్నది. సౌఖ్యానందమున నోల

లాడుట కిదిసమయముగాదనియా ? అట్లు స్మరింపకుము ఇట్టి నిరరా రణ్యప్రదేశమున మన కెట్టి యాటంకమయినగలదా ?

మీరా :— నాథా ! భర్త సాంగత్యమునకు సందియమెందుకు? వనవినోదమునుగాంచ నా మనస్సు చలించుచున్నది. అదిగో ! అటు చూడుడు.

గీ. అరపికినే ముందుబండిన మాంసతతుల
భర్త యీ ముందడుగుచు తాభార్యనరసి
సౌఖ్యమున దేలరమ్మనుచు జనగలేదె
చెలియు పెనిమిటిమొడల సిగ్గుగలదె.

సర్వలోకోక్తుల గ్రహించిన మీకు జెప్పవలసిన దేమున్నది? సర్వదా సతీపురుష దాంపత్యములు నుత్సాహములే కదా !

మూర్తి :— ప్రియా ! మోదసంధానితహృదయురాలవైన నీ హృదయమున కెంత యో సంతసించితివి రమ్ము మన యిష్టానుసారము ప్రవర్తింతము. (అని యొకచో గూర్చుందురు.)

[దామోదరుడు—ప్రవేశము.]

దామో :— ఔరా ! ఈ యుద్యానవన మెంతశృంగారమై యున్నది. సుమా రిప్పుడు రాత్రి యెనిమిదిగంటలు కావచ్చును. నిండు పౌర్ణమి రాత్రియగుటచే వనంబెంత యాహ్లాదకరమైయున్నది.

గీ. గగనభాగంబు నందుండి గాఁ దిగొల్పు
చంద్రుడల్లదే మోదాన నెగడెదాన
పక్షిజాలంబులందలి పైకి ప్రీతి
కిలకిలధ్వను లానందమున ధరించె.

ఔరా ! వసంతరాజకల్లోల విభ్రాజితమయిన యీ వనరాజమునకు సాటియేది ? ఇట్టి వనాంతరమున సంచరించు సతీపురుషకుతూహలంబు లత్యానందంబులే కదా ! (మున్ముందుకు చూడ మూర్తిసింగు

భార్య లేచియుండుట గాంచి) యెవ్వరా సతీపురుషులు! ఇంత రాత్రి కాలమున వినోదమునకై వారిచటికేతెంచిరా? ఔరా! ఏమి వారి భాగ్యము అందు జరించు కాంతాశిరోమణి యవ్వన మత్యంతశృంగారమైయున్నది. నవలాంతి విభూషణమైన యీ సుకుమారి మానవకన్యయాయని సందేహముగుచున్నది.

సీ॥ నిండువెన్నెలరేయి నెరసించు నెమ్మోము
డరయ మోహాంకంబు మెరయుగాద
దొండపండునుమించు తొయ్యలియధరంబు
ముద్దాడ మోహంబు దిద్దుగాదె
అద్దముతోబోల్చు యతివ చెక్కిలికెంతో
మోహవైరాగ్యముల్ తెరపుగాదె
హంసనడకమించు యతివ నాలింగంబు
దేవేంద్రభోగంబు దెచ్చుగాదె
గీ. కలికి లేసారుభాగ్యంబు గాంచునట్టి
మనుజజన్మంబు ధన్యంబు వనిత యదియె
సురుని గజ్జెలగుర్రంబు కరణినోర
నడచి ముందుకు నేకుచున్నది లతాంగి.

ఇట్టి రాకేందు తేజోన హాసవంతురాలైయున్నదాని రమించిన నిక స్వర్గమేటికి? స్వర్గమున కొలదిసౌఖ్యము లనుభవింతురేగాని యిట్టి సంపూర్ణసౌఖ్యమెన్నడు చేకూరదుగదా! నిదానించి యాలోచింప నాలోచింప నా నవితారత్నము నా లాడ్జి చెంతనుండు మీనాక్షియని తెలియుచున్నది. కాని లలనామణిపొందు నా కెట్లబ్బునో తెలియకున్నది. మన్మథప్రేరోపితుడనై యిట్టిపర్దేశమున చింతింప నిష్ప్రయోజనము. ఆ నతికల్నిమిక గృహమున కరుగువేళయయ్యెను నే నింకుండ రాదు సాఫల్యమునకై పలయుప్రయత్నములు సాగింతును. (వెడలును)

మూర్తి :—కాంతా! గృహంబున కిక పోవుదమా? మేఘ ఘ్నను లత్యంతనుత్సాహమును బొడసూపునట్లున్నవి (మీనా పలుకకున్న) బాలా! నీ వేల యీ లీల బేలవోయి మాట్లాడకున్నావు?

మీనా :—(తనలో) ఔరా! మరచిన మరల జ్ఞప్తికి వచ్చినదే. కాలేజీవిద్యార్థి దామోదరు డప్పుడీ ప్రదేశమందుండి నిష్క్రమించెనే ఆ మోహనాకారుని స్వరూపము మరతుమన్నను మరపు రాకున్నది. నే నేమి చేయుదును?

గీ. మదన బాధాంకురంబున మతిదొలంగె
తిన్నతిన్నగ ప్రేమ సంతేజమిపుడు
పెచ్చుపెరిగెను హృదయంబు నొచ్చెమిగుల
నమిత కామంబు మాన్పెడి మందుకలదె.

మూర్తి :—కాంతా! పలుక సిగ్గగుచున్నదా? ఎన్నిమారులడిగినను ప్రత్యుత్తర మీయకున్నావు రమ్ము జాలపొద్దయ్యెను నిష్క్రమింతము.

మీనా :—మనోహరా! పలుకనందులకు కలతనొందితివా? గగనభాగంబు మిక్కిలి యుత్పాతమైయున్నదని చింతించుచున్నాను అన్యవిధంబు దలంపకుసుమా (అని కౌగలించుకొని పోదురు)

[తెర వ్రాలును.]

---

4 వ రంగము.

[దామోదరుడు లాడ్జినందు యేకాంతమున]

అకటా! ఎన్ని విధంబుల మనంబు చక్కజేతు మన్నను దానిసుంతేని లభింపకున్నది. ఆ కాంతామణి దివ్యకాంతి మరతుమన్నను మరపురాకున్నది. మదనుడు పుష్పబాణముల నా యెడి కడుతీవ్రముగా

ప్రయోగించుచున్నాడు మోహము పొంగిపొరలుచున్నది. ఔరా ప్రేమమహాత్మ్య మెంత చెడ్డది.

ఉ. కాంచితి మున్న రేయి నతికాంతని శాంతపమీదనుండు నా
వాంచిత మెట్టులైన పదుపాయము గాంచగనైతి వేదని
ధ్వాంస నతీలలాము కదుధైర్యవిధేయుతిమూ లతాంగి గా
కాంచనభాగ్యమేల వెస కామిని పొందిటు గాంచకుండినన్.

అహోరాత్రములా మోహనాంగి కతవనిద్రయాహారవాంఛ నొలంగినది అల్లదే ముద్దుగుమ్మ సౌధపర్యంతప్రకాశమై గన్పడుచున్నది.

ఉ. ప్రక్కనగల్గు సౌధమున లాలితమేలిమి నిదురింపగా
గ్రక్కున నిదురెట్లు కలకాలము నే నిటు వంతగుందినన్
సిక్కము దోపదాయె సతినేస్తము నబ్బునటంచు దేదినా
డిక్కును జూచువారు వెస దెచ్చి లతాంగిని నిచ్చువారలున్.

సర్వేశ్వరా! ఆర్తశరణ్యా! మోహపాశబంధితుడనైన నన్ను గాపాడవా? అట్టి సౌభాగ్యమును లభింపజేయవా? అనాథత మిట్టిదుఃసముద్రమున తపించుచున్న యీదాసుని దామోదరుని దరిజేర్పవా? ఇక నా యీ ప్రయత్నము నిష్ప్రయోజనమేనా. అట్లయిన నాకీ జన్మమేల? నీ భక్తియేల? మిత్రులేల? మనోనిశ్చయమున ప్రేమించిన సుకుమారిని, సాంగత్యము నాకిక దూరమయ్యెనా? ఏమిది నా కనులతో మీనాక్షి నా ప్రేమధనము మెలగినట్లున్నదే. కాంతా! వచ్చితివా? ఇంక నుంటివా? ఆలస్యమయ్యెనని ధైర్యము జూపట్టుచున్నావా? ఎవరా బాలుడు రయమున బరుగిడుచున్నాడు. వాసము నతనిని దొంగ లేమయినా వెంటాడుచున్నారా బాలకా! భయంబువలదు. తిన్నగా నా చెంత జేరుము. ఎట్టి క్రూరాత్ములనయిన సంహరించు నిదిగో పిస్తలు.

గీ. ధైర్యమును గొనిరమ్ము నా దాపుజేర
భయము నావంత లేక తద్భావములను
విన్నవింపుము యదిగో నా పిస్టలదిగో
యముని చెంతకు బంపుదే యెవరినైన

బాలకా! భయం బుడుగుము. రణభీకరుండగు నీ మానవ శ్రేష్ఠుడు వైరివర్గముల చెండాడునని దలంపుమా. (బాలకుడువద్దకురాగా) నాయనా! యేనిమిత్తమున నీవు భయమందితివి. జననీ జనకులేమైన నిన్నుగొట్టి వెంటాడిరా ?

బాలకుడు :—ఆర్యా! మిమ్ము దర్శించుటకు బరుగిడితిని.

దామో :—ఏమీ! నా దర్శనమునకా! ఎందుకు ?

బాల :—మూర్తిసింగుభార్య మీనాక్షి మీకొక లేఖ బంపినది. ఇదిగో చూడుడు (అని లేఖ నిచ్చెను)

దా :—(లేఖ తీసుకొని) కాంతా! నీకను నామృత మింతకాలమునకు నను వీక్షించెనా! ఓ గణితగుణ యౌవ్వనాభరణమైన నీ స్వరూపమును సుఖముంద జేయ దలచితివా? (అని లేఖ విప్పిజూడ)

ప్రియ దామోదరునకు—

ఆర్యచంద్రమా! దినాంతరమున తమ దర్శనాద్భుతకలల వేనే నెంతయో భ్రమించితిని తిన్నతిన్నగా నీ యెడ నాకుగల ప్రేమవాహిని నెల్లెడ బ్రాకుచున్నది నీ యౌవ్వన సద్గుణాతిశయము లాహ్లాదకరంబులని ప్రేమించితినిగాని ప్రతిఫలంబు లభింపదాయెను కనులకు మిరుమిట్లుగొల్పు నీ సత్కాంతి నా యెడ ప్రవహించుచున్నది. ఎంత మరవవలయునని ప్రయత్నమొనర్తుమన్నను మనసొప్పకున్నది పంచేంద్రియములచే ప్రేమించిన యీ ప్రియురాలిని గాపాడుము. త్వరలో

నన్ను సుఖింపజేయుము. వెంటనే రసమిళితమగు నీ శయిలిచే ప్రత్యు త్తరము వ్రాయుము.

ఇట్లు తమ ప్రియాంగన
మీ నా క్షి.

కాంతా ! ధన్యుడను. అనంతరము నిన్ను కౌగిటంజేర్చి యు త్సించు నాకు మార్గ మొసంగితివి. కాని నీ స్వరూపమును సమీపించి నీ ముద్దులొలుకు మాటలాలించి నిన్ను ప్రేమించు దారి నుంతయును నాకు తెలియకున్నది. కామాంధకారబంధురమగు నీ యీ ప్రేమ లేఖకు ప్రత్యుత్తర మియ్యవలెనని జూచుచున్నాను. దీనివిషయములు బట్టి నేనేమి బ్రత్యుత్తరమిత్తును. నీకుగల ప్రేమ విశయములకన్న మిక్కుటముగా నాకు నీ యెడ ప్రేమ గలదు కాని యట్టికోర్కె నెర వేరునాయని ప్రశ్నింపవలసియున్నది, వనితా! వేరువిషయముల శంకింప నావంతఫలము లేదు. ఏది యెట్లయినను రేపు సాయంకాలము మీ మందిరమున నీ పతి లేనివేళ నేనచ్చటి కరుదెంతును.

బాలకా ! లేఖయందలిగల భావములెల్ల జదివి కడు సంతోష మందితిని నేనొక లేఖ నొసంగుచున్నాను. దీనిని కడు జాగరూకు డవై గొనిపోయి మీనాక్షి కొసంగుము. (అని ప్రత్యుత్తరము వ్రాయుచు) బాలకా ! ఇక కాలసింపక వెడలిపొమ్ము మీనాక్షి నీ రాకకయి నిరీ క్షించుచుండును.

బాల:— ఆర్యా ! మంచిది. పోయివత్తును (అని నిష్క్రమించును)

దా :— దైవకరుణాకటాక్ష వీక్షణంబులచే నే నతిధన్యుడనైతిని. (అని నిష్క్రమించును.)

[తెర వ్రాలును]

ద్వితీయాంకము సమాప్తము.

రాత్రి

ద్వితీయాంకము.

ప్రథమరంగము.

[మీనాక్షి యేకాంతముగా తన గృహమున]

మీనా :—ఆహా! ఏమిటా నవమోహనాంగుని, దామోద
రుని యౌవ్వన విలాసరూపములు.

సీ. నిండుపౌర్ణమి కాంతి నెగడుచుండెడువాడు
మొలకమీసంబు నెమ్మోము వాడు
కుసుమసౌరభ్యంబు కూడి యుండెడివాడు
సొంపైన కందోయి చూపువాడు
సకలవిద్యావిశేషంబులు గలవాడు
మెరుగు బంగారుచాయ మేనివాడు
పగలు రేయనకుండ [illegible]భక్తి గలవాడు
మిత్రులతోఁ గూడి మెలఁగు వాడు

గీ. అన్యకాంతలయెడ [illegible]హ్లాదమిడుట
యందు మాతృభావంబున నలవాడు
నిత్యసత్య వ్రతాత్ముఁడై నెగడువాడు
పుణ్యశీలుండుగాదె దామోదరుండు.

అట్టి మహాత్ముని సందేశమున పోయి జెందదలచితినే కాని, సర్వే
శ్వరుఁడు ఇంకను దయ దలంపలేదు అహో రాత్రములా చిద్విలాసుని

యెడప్రేమ సెలయేటివలె పారుచున్నదే! కాని మానసమున నీసుమంతియు మమత జేకూరకున్నది. రక్షకా! పంపిన బాలకుఁడింకనూ రాకున్నాడు దానివిషయమై మోచింతయున్న నాకేమియు కర్తవ్యము లభింపకున్నది. దామోదరుడు దానివిషయమున నంగీకరింపకుండెనా? లేక బాలుడేమైన నన్ను మోసగించి ప్రేమలేఖ నయ్యల కిచ్చియుండునా? సర్వలోకరక్షకా! కృష్ణా! నన్ను పరిపాంతపరుపలేవా?

మదనబాణ బాధాంకురమున మదీయ హృదయము తల్లడిల్లుచున్నది. దామోదరుడు దయదలంపకున్నచో నాప్రాణము లవయుచున్నవి. అకటా! మనసు నెంతి నోదార్తునన్నను మార్గ మింతేని గానృడదయ్యె.

గీ. హృదయమూ యెంతమరవస్థ మొచ్చెనకు
మదనబాణాంకురంబున మతిదొలంగె
రక్తధార పరిపూర్ణపసా పరిణముమాడ్కి
బడియె దేహంబు పాణంబు భ్రాంతి నేడు.

అదిగో! బాలకు డతి సంతోషమున విచ్చేయుచున్నాడు. నా మనోవాంఛ ఫలించినదని యెడమనేత్రి మదురుచున్నది.

గీ అరయభాగ్యంబు నిరుపేద కబ్బినట్లు
యీనుపిల్లికిజిక్కిన యెలకమాడ్కి
దాల్మి బాలుడదిగో మ ఖదర్శనమున
పరమ సంతోషతృప్తి నాకుకనపడె.

(బాలకుడు సమీపింప) కుమారా! మనోవాంఛఫలించినదా? నాచిత్త మెంతయో నీవు రాని కతంబున నగ్నిజ్వాలచే దహింపబడు నిర్గాందార్యా పరిదేశ చందమూయెను నీ ముఖదర్శన తృప్తిచే నా

హృదయమందలి గల జ్వాలలు ప్రశాంతమయ్యెను. కుమారా ! జరిగిన వృత్తాంత మెరిగింపుము

బాల :—అమ్మా ! నీతలంపు ఫలించినది. దామోదరు డెంతయో నీ లేఖకత నానంద భరితుడయ్యెను. ఇదిగో ! నీమనోహరుడు ప్రత్యుత్తర మొసంగెను. తల్లీ ! జననీజనకులు నారాకకయి నిరీక్షించుచుందురు. పోయివచ్చెదను. (అని నిష్క్రమించును.)

మీనా :—దైవ కరుణాకటాక్ష వీక్షణములు నాపై ప్రసరించెను. ధన్యురాలనయితిని. (అని లేఖను విప్పి)

ప్రేమానందమున నోలలాడు ప్రియురాలికి—

మనోహరీ ! రసభరితమైన నీముద్దులొలుకు ప్రేమ లేఖను గాంచితిని. అందుగల ప్రేమవాంఛల జదువ నా మనసంతయు సంతోషమయ్యెను. నీకుగల ప్రేమాతిశయమునకు మిక్కుటముగా నాకునూ గలవేకాని, అది ఫలించునా యని సందేహము నిరంతరమును సౌఖ్యభావమున జరింప సర్వేశ్వరుని ప్రార్థించుచున్నాను. అబలా ! ఏదియెట్లయిన రేపు ప్రాతఃకాలమున నీగృహంబున కరుదెంతును. అందున నీ కిష్టము గలదేని తగు యుక్తి నవలంభింపుము. ఇక మనజన్మము పావనమయినదని ధైర్య మవలంభింపుము. ఇంతియే సంగతులు.

ఇట్లు,

నీమనోహరుడు,

దా మో ద రు డు.

సంతోషము. దామోదరునకు నేడు నాపై దయగలిగెను. అదే నా నాధుడు వచ్చుచున్నాడు. ఈ సమాచారము తానెరుంగునేని నా ప్రాణమును పోకమానదు. ఈ ప్రేమ లేఖను చించి యావల పారవైతును. (అని చించివేయును.)

మూర్తి :—(ప్రవేశించి) మనోహరీ !

సీ. సకలసనాఢ్య విస్తారయశోయిల
ధారులనింట నుద్భవముగాంచి
సౌజన్య సౌకాంత్య సాధుచిత్తానంద
ములొప్పెట్టని కోటయై యలరి
ప్రేమధారలు బ్రాక విమలమాభక్తితో
నాధుసంసేవచే మోదమంది
రాకేందుబింబ విభ్రాజితగీర్తిచే
సలరారుసంతేజ మందినావు

గీ. వవలతాంత విభూషమో యువిదనీకు
నన్యవిధముల సుంతేని నాశగలదె
నార్తరక్షణుమన యుండగల్గ
బాలనీకేల యీలీల జాలిలేద

అలరా! వలయు కార్యములు ఫలించుచుండ నీకేల యీనొం తనము సకలైశ్వర్యాసంధ కళలు నీదివ్యహితము లేకదా? అనమాన పాండిత్యము వహించిన నీవాంఛలు నిదర్శనము లేకదా? వనితా నీకిట్టి సంయప మొదవుటకు కారణము గ్రహింపకున్న స్మరణకు రాకున్న దేమి మన దాంపత్యమింతకాలము కలహమెరుంగకుండి ఇప్పుడు ఏర్పడి సంప్రాప్తించెను.

మీనాక్షి:—(తనలో) అకటా! ఇప్పుడితనికి నేనేమి ప్రత్యుత్తరమిత్తును. అసత్యమాడ వలసివచ్చె నే. ప్రత్యుత్తరమియ్యకుందునేని నా ప్రాణము లిక దక్కకున్నట్లున్నవి.

గీ. అగ్నిదహించు వనముచందమున నాదు
పతిపలుకు సూదిములుకులై బాధగొల్పె
నామనోవేదనముసు నేనేమనందు
పతికినేరీతి నుత్తరం బిత్తునేను.

ఇక నాలసింతువేని నా సందేహము బయట పడకమానదు. హృదయేశ్వరా ! మీరు బయటికి వెళ్ళి యింకను రాకుండిరని, నామన స్సెంతయో యగ్నిం బడి నట్లాయెను. ఇప్పుడు మీావద ర్శనమున నాకతి జాలిగల్గెను. ఇదియే నాదుఃఖకారణము

మూర్తి :—(తనలో) ఓహో ! దీని విచారకారణము వేరై యున్నది. దానిని నాకెరింగింపక నసత్యాలాపములచే మెప్పింప ప్రయత్నించుచున్నది, నేనెటులయినను దాని రహస్యమరసి దాని గల గర్వశాంతి నొనర్ప వలయును. ఔరా ! స్త్రీసహసములరయ నా పరమేశ్వరున కయిన తరమా. అత్యద్భుత ప్రేమచే నామనసువంచింప ప్రయత్నించుచున్నది. గాన నీనికి దగుపాయము పన్న వలయును. [ప్రకాశముగా] ప్రియసీ ! నాగుణము లత్యంతాహ్లాదకరములుకదా? అనంతముగ ప్రేమకలలు లేక సుఖంపుచున్న మన దాంపత్య మతి కుతూహలమేకదా ? నిశ్శంకచే గృహమునవిలచి భక్తవత్సలుని బార్థించుచుండుము నేనిప్పుడొక కార్యముమీాద బైటికరిగి మరల జనుదెంతును నిర్భీతిని సంచరింపుము. నాతలంపులకు సర్వేశ్వరుడే సాక్షి. భవత్స్వరూపమే గానిత్యానందములు. ఇక నేబోయివతును.

మీానా :—ఆర్యా ! మంచిది.

(మూర్తి నిష్క్రమించును.)

మీా :—ఔరా ! ప్రేమకెట్టి ధైర్యసాహసములు నొసంగునుం ప్రాణమునకయిన వెనుదీయదు, మానమునకై జంకదు. ఎట్టిసత్యవంతు నకయిన నసత్యములాడించు ప్రవీణతగలది. భాగ్యాభాగ్యములు లెక్కింపదు. కులగౌరము లపేక్షింపదు. షడ్రసోపేతాన్నముల నాసింపదు. నైరివర్గములన్న వెనుదీయక పోరాడు యగణితస్వరూపాశక్తుల భాగ్యదేవత. ఆహా ! ఎట్టిస్వల్పవిషయమున మానవుడు కట్టుబడెను, సర్వభూతముల కన్న మిక్కుటమై నీతిశాస్త్రాదివిద్యల నభ్యసించినా

యా న్యాయముల పరిశీలించి స్వయంనిర్ణయముపొందిన మానవు డిట్టి స్వల్పవిషయమున జక్క జేసిన భక్తవత్సలు డెట్టిన్ పుణ్యాత గల్గియుం డవచ్చును.

రక్షకా! నీ సృష్టి సర్వజనసమ్మతమేకాని మనోవేదముల వారింప బ్రియత్నింపవా? నా మనోహరుడు నా ప్రాణనాథుడు దామోదరు డింకను నా గృహంబున కరుదెంచడాయెను శరీరమంత యుత్ప్రేమకళలు ప్రసహించుచున్నవి. పొంగిపొరలునే మోయని నాకు భయము కలుగుచున్నది జేయుసను పాయము లెన్ని యోచింతమన్నను మనస్సు నిలువ లేకున్నది. తనువు పులకరింపులచే నైనట్లు చున్నట్లు న్నది. చెమటబిందుపూరితమై నా హృదయము దహించుచున్నది. సర్వేశ్వరా!

గీ. పెండ్లియాడిన చందంబు విభుడటంచు
ప్రేమ నిలకడ లేని భ్రాంతి వెలయుచుండె
బార్థనంబున సుంతేని బడయకుండె
మోదమును గూర్పడాయె దామోదరుండు.

అయ్యో! పూర్వము నెందర సతీపతిదాంపత్యము లెడబాపి నోగాని యెరుంగను అట్లుగాదేని నాకిట్టుల నిరాశగలుగును. ఆ నవ మోహనాంగుని దామోదరుని దరిపెరకున్న యీ ప్రాణ మెందుకు? ఈ ధనధనేతరము లెందుకు బంధుమిత్రు లెందుకు ఏమిది శరీరము మయికము వ్యాపించుచున్నది. కాళ్ళుచేతులు నిస్సత్తువ వహించు చున్నవి అక్కటా! దుర్భరము భరింపజాల దామోదరా! కాపాడ రావా? (అని మూర్ఛిల్లును)

(దామోదరుడు—ప్రవేశము)

దామో:—ఏమిది గృహంబు నిశ్శబ్దమైయున్నది ఎందుజూచిన మీనాక్షి కనబడకున్నది. (అని మీనాక్షివంక జూచి)

గీ. అదియె సారసదళనేత్రి యదియెనచట
తనదురూపంబు నెచ్చోట దాచియుంచె
సోకవారసినందిన సుందరాంగి
ప్రేమచే మతిభ్రాంతి సంక్రీతిగనగ.

నదాంతరమున దర్శించిన ప్రియురాలి కెట్లు రూపవిహీనము య్యెను. నర్మదా సౌభాగ్యానందమున సంచరించు సారసదళనేత్రి సర్వ స్వము నా ప్రేమయే. కారణమైయుండును. పాపమా లతాంగి కెట్టిసం తాపమొనర్చితని. నీ చెంత చేసి నేళ నీ మందిరమున కరుదెంతునని లేఖ మూలముగా వాగ్దానమొసంగి యాలసించి యుండుట చే యీ విచిత్ర రూపమును ధరించియున్నది. తిన్నగా సమీపించి నా యీ ప్రియురాలి చెక్కుల ముద్దాడి, సంతోషపరతును. (అని సమీపించి)

బాలా! లెమ్ము లెమ్ము నీ ప్రేమాతిశయమున కెంతయో జాలి గలుగుచున్నది. (పలుకకున్న) మీనాక్షి! నే నాలసించితినని కోపము సహించితివా? అట్టియెన నీ ప్రియమనోహరుని క్షమింపుము.

మీనా:—(లేచి) ప్రియా! ఎంతకాలమునకు దర్శనమొసం గితిరి. నీపై గల ప్రేమాతిశయమున నా మతి వేరువిధమైయున్నది. నమ్ముల నే నెంతకాలమునుండియో మోహింపయత్నించితినేగాని, నా ప్రయత్నములన్నియు నిష్ప్రయోజనములాయెను. సర్వేశ్వరుడు నేడు మనకిట్టి సమయమున మన కర్పించెను. నేను నీ ప్రేయసినిగానా? అని పాదములపై బడును)

దా:—కాంతామణీ!

గీ. అలరువిలుకాని ములుకులై యలరుపేదు
వాలుకన్నుల కెంతయో బేలనైతి
బాల జాగదేల ప్రియాంగ మాలలీల
రావ కరుణింపవా దివ్యరాజనయన.

అన్యవిషయముల ప్రవేశింపని నీ ప్రేమ నా కెట్లు యో కుతూహలంబొనర్చెను అబలా! మన్మథపుష్పబాధాంకురముల మరంగు మతిభ్రాంతు లానందసంతసము లేకున్నది. ఇక నాలసించుట నపాయమేయని తెలియుచున్నది.

మీనా:—ప్రియమనోహరా! నీ కోర్కెకు తిరస్కారము గలదా?

గీ. మదిని నెంచితి నీవే నా మగడవంచు
కోర్కె లీడేర్తువంచు నీ కోమలాంగి
నీ ప్రియాంగన సౌభాగ్య నేస్తురాలు
పదము నమ్మిన వేరొండు బలుకదగునె.

అట్లనే మనము శయ్యాగృహమున కేగుదము (అని ముందు నకనడచి, ముందుజూచి) అయ్యో! ప్రాణములపై నాశన...లకు వచ్చెనే.

దా:—కాంతా! ఏమట్లు జేలవై బలుకుచున్నావు.

గీ. ధైర్య విక్రమాఢ్యుండు నీ దాపునుండ
రణభయంకర భీరులీ ప్రాపు జేర
నన్యవిషయూల నీ కింక హానిగలదె
ధైర్యమింకనుగొనుము యో తరళనయన.

మీనా:—శత్రువులు గాదు నా భర్త మూర్తిసింగు వచ్చుచున్నాడు. అతని వృత్తాంత మెరుంగుదేని, మనల దప్పక సంహరించును. ఇక ప్రాణములుబోవును ఇందు తప్పించుకొను మార్గమయినను గానరాదు.

సర్వేశ్వరా! ఇట్టి కష్టకాలమున రక్షింప నీవే మా పాలిటిబంధువగుదువు. అదిగో! నా భర్త సమీపమునకు వచ్చుచుండెను. వచ్చి దామోదరు డిటకేల వచ్చెనని యడుగ, నే నేమి ప్రత్యుత్తరమిత్తును.

దామో :—మీనాక్షీ ! నీ భయభీతి వదలుము. నీ భర్తయ యునగాని, మరెవ్వరయినగాని నేను వెనుకకు జంకువాడను గాను.

మూర్తి :—(ప్రవేశించి దామోదరునిజూచి) ఔరా దురాత్మా!

గీ. ఏమిర క్రూర నాదగు భామినివయు
ప్రేమజూపన నిన్నిక విడువజాల
పట్టి జంపెంతు నెవరు నీ ప్రాణమింక
గాపెదెంతురో కాంచెద గలుషచిత్త.

సర్కృతిగా మదీయగృహంబున కరుదెంచి నా ప్రియాంగనతో సంభాషించుచున్నావా ? నా కులగౌరవములు వీక్షింపక నన్నవమా నింప యత్నించితివా ? దురాత్మా ! నీ ప్రాణముల గాపాడుకొనుము.

మీనా :—నాథా ! మీరు దామోదరుని అటానిందింపవద్దు

మూ :—పాపీ ! నీ పతికి సహాయపడుదువా ? నీ పల్కులు జూడ నితనిని ప్రేమించినట్లున్నది.

మీనా :—ఔను. ప్రేమించిన నీవేమి చేయగలవు నిశ్చయ ముగా ప్రేమించితిని. ప్రేమింపబడుచున్నాను.

మూ :—మీనాక్షీ ! తుదకు గొంతుకపై కత్తిబెట్టితివా ? ఇక నా ప్రాణమున్ననేమి యింతలో నశించిననేమి ? ఇదిగో ! మీ యిరువురి ప్రాణములు దక్కించుకొనుడు

దా :—మీనాక్షీ ! ఇట్టి సమయమున నే నాలసింపరాదు.

(అని పిస్టలుతో కాల్చును.)

మూ :—(క్రింద పడిపోయి) అబ్బా ! దుర్మార్గుడా. నీవు నరక కూపమున బడుదువుగాక. (అని ప్రాణముల విడచును.)

మీనా :—మనోహరా ! ఏమి నీ ధైర్యసాహసములు.

దామో :—కాంతా! ఇంక మనమీ స్థలమున నుండ రాదు. ఏదేశమునకైన వెళ్ళి మన సుఖమార్గమునకై ప్రయత్నించుట ముఖ్యము. ఇక నాలసించిన యపాయమగును. (అని నిష్క్రమింతురు)

——

2 వ రం గ ము

(బొంబాయి కాలేజీ విద్యార్థులు కొందరు ప్రవేశింతురు)

ప్రసాదరావు :—మిత్రులారా! దుర్మార్గుడు దామోదరుడు యేదియో మూర్తిసింగుయింట దౌర్జన్య మొనర్చినట్లు తెలియు చున్నది. అదిగాక పిస్టలు శబ్దముకూడ వినబడెను. అందు నేదియొ యపాయము జరిగినట్లు తోచుచున్నవి. రండు పోయి వృత్తాంతము కనుగొందము. (అందరు నిష్క్రమింతురు.)

(మూర్తిసింగు శవము పడియుండును. విద్యార్థులు దానింగాంచి)

ప్రసా :—ఔరా! దురాత్మా! దామోదరా! ఎంతకలుష చర్యనాచరించితివి. సకల సంపన్నగుణ సౌభాగ్యవంతుడైన మూర్తి సింగును సంహరించి, మీనాక్షిని గొంపోయితివా? దుర్మతీ ఎంతటి సాహసమునకు బాల్పడితివి. మిత్రులారా! ఇదంతయు దామోదరుని క్రూరత్వము. మూర్తిసింగును సంహరించు తన ప్రియాంగనను మీనాక్షిని గొంపోయెను. మన మీ సమయమున నాతని శిక్షించు మార్గము యోచింపవలయును. యోచించునంత పనియేమున్నది. ఈశవమే యాపాపాత్ముని పాలిటి మృత్యువగును.

విద్యార్థి :—ప్రసాదరావుగారూ! దామోదరు డెట్టి క్రూరత్వ భావుడయినను మరియొకనిమిత్తమై వెనుకాడవలసియున్నది. ఇయ్యది పరిపాలన నెరుంగుదురేని దామోదరుని న్యాయపద్ధతిగా శిక్షింపక మానరు. అదిగాక నాతడు కాలేజీవిద్యార్థియగుటచే కాలేజీ కంతటికి

నీయపనింద సంభవించును ఇయ్యది మన ప్రిన్సిపా లెఱింగినేని మనకు దగు ప్రాయశ్చిత్త మొనర్పగలడు. కావున దీనికి వలయు కర్తవ్యము దలంపుడు.

మోహనరావు :—మిత్రులారా! మీరు జెప్పినది నిశ్చయము మనమీ శవమును యన్యు లెఱుంగకుండునట్లు యెచ్చటనైన మాఁపు చేయవలెను. అప్పుడు మన మతిధన్యుల మగుదుము మిత్రుని గాపాడుటేగాక మన యపనింద నెరవేరును. అదియే నా మనోనిశ్చయము.

విద్యా :—మోహనరావుగారు చెప్పిన సదుపాయమునకు మేమందర మంగీకరించుచున్నాము.

మోహ :—మిత్రులారా! అదిగో ఆమరుగున రహస్యముగా నీశవము నుంచుదము తదుపరి వలయు ప్రయత్నములెల్ల జేయుదము.

(శవమును గొంపోవుదురు.)

(నెల్లూరునందు జయంతుడు, సుశీల లిరువురు)

జయం :—కాంతా! ఈసంసారమున జీవించుట కష్టమైయున్నది.

సీ. సంసారమనుమహా సాగరంబునుదాట
విమలయానవ శ్రీవిష్ణుసేవ
తాపత్రయాలీల దావాగ్నికోర్వంగ
విష్ణుసేవామృత వృథగాదె
భవభయహరణంబు పరమాత్మునంసేవ
కలుషంబులనుబాపు కరుణసేవ
అరయపురాణంబు లభ్యసింపగనుండు
వీలయినదారి శ్రీవిష్ణుసేవ
గీ. సకలసౌఖ్యాంధమైన సంసారమందు
ధన్యతన్ గాంచనెంచెడి తపసులెచట.

కాలనిర్ణయ మొనరించి కాంచినారు
ముక్తిపదాబ్జ ధన్యతలో పుణ్యభోణి

వనితా ! మన మిట్లెంతకాల మీమాయా సంసారమున తపింప గలము విష్ణుసేవామృతమే ప్రధానమయిన కల్పవృక్షము. అట్టి సంసేవనమున ధన్యత నొందవలసిన దేకాని, తదితర మార్గములన్నియు, నిష్ప్రయోజనములు. ధనమనియు, పుత్రులనియు, బంధు వాత్సల్యమనియు, ఇవన్నియు నిష్ప్రయోజనమైన వాంఛలు. సజీవులై ప్రాణమున్నంతకాల మవి ప్రేమానందములే కాని, మృత్యువయిన వెంటనే యవి దూర భ్రాంతులగును

గీ. ధనధనేతర పుత్రుల తలచు టెల్ల
మృత్యు వెంటబడిన నవి మిగులుగాదె
ప్రాణములు గోలుపోవుచో దేవ యుంను
భజనసల్పిన ఫలమును బడయగలరె

సుశీ :—నాథా! తమ హితోపదేశ మతి యంగీకృతమయ్యెను. కావున మన మా సర్వేశ్వరుని ఏకచిత్తమున ధ్యానింపవలయును. సర్వదా మన మిట్టి సంసార తాపత్రయపాశము చే నశింపనేల ! మన యుద్యమ మిక కొనసాగింపవలయును.

పోస్టుమ్యాన్ :—(ప్రవేశించి) వందనములు, ఇదిగో మీ లెటర్సు (అని ఇచ్చిపోవును.)

జయం :—(అన్నిజాబుల జూచి) సుశీలా! బొంబాయినుండి జాబు వచ్చెను కాని, అందులో ప్రసాదరావు సంతకమున్నది. ఆత డెవరో మనకు తెలియదు.

సుశీ :—జాబును ప్రశాంతముగా జదువుడు.

జయం :—(చదువును)

మహారాజశ్రీ జయంత్ గారి సన్నిధికి—

బొంబాయి కాలేజీ విద్యార్థి ప్రసాదరావు అనేక నమస్కారములుచేసి వ్రాయున దేమనగా :—

ఆర్యా !

తమ కుమారుడు దామోదరుడు, విద్యపై ఇష్టము లేదని పైగా తిరుగుచు, పదిదినముల క్రిందట టెన్నిసు పందెమునందు రెండువేల రూప్యములు గోల్పోయెను. అటుతరువాత నాతడు లజ్జావనత వ్యాదయుడై కాలము గడుపుచు, మూర్తిసింగు భార్యయైన మీనాక్షిని ప్రేమించెను. అంతట నిన్నటిదినమున దామోదరుడు స్వయముగా వారి మందిరమున ప్రవేశించి, మూర్తిసింగును పిస్తలుతో గాల్చి, మీనాక్షిని గూడి, ఏ ప్రదేశమునకో పారిపోయినాడు.

అందుగల శవము ప్రజల కగుపడకుండునట్లు మీ మొనర్చితిమి ఇంతియే సంగతులు.

ఇట్లు.

దామోదరుని మిత్రుడు,

ప్రసాదరావు.

అకటా ! దామోదరు డెట్టి హీనస్థితిక సంభవించెను. దామోదరా ! భీతిచే బొంబాయినుండి నీవెచ్చటికి పారిపోయితివి ఎందుగలవని మేము రానుందుము. జరిగినవృత్తాంతమైనను నాకు సుంతేని తెల్పక, నీవిట్లాచరించుట ధర్మమా ? లేక లేకగలిగిన కుమారుడవని, అల్లారు ముద్దుగా పెంచి పెద్దగా జేసినందుకు ప్రతిఫల మొనర్చితివి నీ ముఖపద్మమును మేమెచ్చట గాంచనుందుము.

కుమారా ! నేటికి నీపైగల భ్రాంతిని విడనాడ జేసితివా ? బాలుడవై కార్యాకార్యము తెరుంగక నీవెట్టి యిడుమలకు బాల్పడితివో తెలియకున్నదిగదా! కాంతా! ఈవిధమున దామోదరుని విషయమై విచారింప ఫలమీ సన్మానపత్రమయినను లేదు. ఏదియో కొలదిగా

లమున కాతడు సజీవుడై యుండ మనచెంతకు రాకమానడు. గతించిన దానికై చింతింప నిప్పు ప్రయోజనము అబలా! దుఃఖమాపుము.

(అని కన్నీరు నుడుచును.)

సుశీ:—నాథా!

గీ. కడుపునందలి నవమాస కాలమెల్ల
మోసి కనిపెంచినట్టి నా ముద్దుసుతుడు
కష్టముల గాంచకుండ నే గాంచగలనె
నాథ నా ప్రాణనాథ నా ప్రాణమిదుసు.

ఇట్టి కర్ణకఠోరమయిన వార్త నా హృదయమును దహించుచున్నది. నా ముద్దుకుమారుడు దామోదరుడే లోకనిందను సంతసించెనా హా కుమారా! దుర్భరము నీపై భ్రాంతి విడజాలను. (అని మూర్ఛిల్లును)

జయుం:—సుశీలా! ధైర్యమవలంబింపుము గడచినదానికై పశ్చాత్తాపింప బాడిగాదు. (అని లేవనెత్తి) సతీ! ఇక మనకీ సంసార భ్రాంతివలదు. సర్వలోకైక రక్షకుడగు యా సర్వేశ్వరుడే మనకు ముక్తిమార్గ మొసంగగలడు. కావున నట్టి దివ్యపదము భజించుటే సకలపాప నిర్మూలనంబగును.

సుశీ:— నాథా! నిశ్చయము నిర్జరారణ్యప్రదేశమునకరిగి దైవభక్తిచే గాలము గడుపుదము. అందలిగల కందమూలఫలాదులే మన నిత్యభుక్తములు.

జయుం:—బాలా! నేనట్లంగీకరింపవలసిన దేగాని నీ విషయమైన నాకు దుఃఖమొదవుచున్నది. ఏమంటివా?

సీ. హంసతూలికతల్పమందు బరుండెడు నీవు
బండరానేలల బరుండగలవె

యతివలతోగూడి నాటలాడెడినీవు
క్రూరమృగంబుల చెంత నుండగలవె
వీణానువాద్యములు వినుచుండినసీవు
పక్షినాలాపము ల్బడయగలవె
భక్ష్యభోజ్యంబుల బగగజెదెడునీవు
కందమూల ఫలంబు నొందగలవె

గీ. సకలసౌభాగ్యమైన యీ సౌధమునను
హాయిజెందెడ నీ వెట్లు నడవులందు
కాలమూపన జేతువో కాంతనీవు
క్రూరసత్వంబులనుగాంచ గూలుదీవు

సుశీ:—నాధా! ఎంతపొరబడితిరి. సర్వదా యీ సౌఖ్యాతిశయములు స్థిరముగా నుండునా? అవి యస్థిరములని నీతికోవిదులు చెప్పలేదా? తమ దివ్యచరణామృతసంసేవన నాకు లభించియుండ, మరి నాకన్యసౌఖ్యమేటికి. ఆ పరంధాముడే సర్వదా నాకు దోడ్పడగలడు. రమ్ము దైవప్రార్థనకై గానవనములకు నిర్గమింతము.

(అని పోవుదురు.)

3వ రంగము.

[దామోదరుడు, మీనాక్షిగూడి కర్నూలువచ్చి]

మీనా:—ప్రియమనోహరా! ఇయ్యది మనకు క్రొత్తస్థలము ఇంగిలీగల సమాచారముల మన మెరుగము. కావున మన మెచ్చటి కయినబోయి యొకగది తీసుకొని యందు వసింతము.

దా:—అబలా! క్రొత్తస్థలమున నెందుకు. ఎచ్చటనయినా నన్ను ధిక్కరించువారుగలరా?

మీనా :—(స్వగతము) ఓహో! నిన్నటి రాత్రి సేవించిన బ్రాందికై పింకను తగ్గకున్నట్లున్నది ప్రభావముల చాలా ప్రేలుచున్నాడు. (ప్రకాశముగా) నాథా! కొంచెము ప్రశాంతముగ మాటాడుము. ఎచ్చటినైన గది జూచుటయే నా ముఖ్యాభిప్రాయము.

దా :—మీనా! ఇందలి నా కొక స్నేహితుడు దుర్గారావను వాడుగలడు. అందు మన మరుగుదు మేని సకలసౌఖ్యములు జేకూరును రమ్ము పోవుదము. (అని పోవుచుందురు)

దుర్గా :—(వచ్చు మార్గమున వారలజూచి) ఆర్యా! దామోదరా! వందనములు ఎన్నిదినములకిచ్చట ప్రవేశించితిరి. అందరు క్షేమమేగదా.

దా :—మిత్రమా! దైవకరుణారసమున అందరమూ క్షేమముగానుణ్నాము.

దు :—ఆర్యా! వీరెవరు?

దా :—ఈమె నా భార్య మీనాక్షి.

దు :—అట్లయిన మీరిచ్చటెన్నిదినము లుందురు.

దా :—మా తలంపు ఫలించునంతవరకుండవలయును.

దు :—అటులయిన రండు పోవుదము (అని కొంతదూరము బోయి) అదియే నా మందిరము. అందలి కుడిప్రైపునగల గదిని నీ వాక్రమింపుము.

దా :—మంచిది (అని పోవుదురు.)

[దామోదరుని గృహమునందు]

దా :— ఆహా! సంతోషమన్న నిట్లుండవలయు సర్వదా సౌఖ్యాతిశయములు నా పాలిటి ధనమేగాని యన్యుల కవి చేకూరునా?

సీ. సూర్యోదయంబున సోడాలమిక్సర్
బ్రాందీల జేకొను వరమసుఖము

ప్రొద్దుబారెడు లేని భోజనతాంబూల
పరిమళవాసనలో బడయుసుఖము
మధ్యాహ్నమగునేని మమతతో నీరాని
పాయసంబుల జెందు పరమసుఖము
ప్రొద్దుగ్రుంకక మున్నె బ్రాహ్మణులను గూడి
వేడుక ఆలర దారి బోవుసుఖము
గీ. రాత్రి లెక్కింప పడతుల ప్రక్క జేరి
సరసములు గూర్చునట్టియా విరహసుఖము
భళిరా భారత దేశపు ప్రజలకిట్టి
సౌఖ్యమున్నదే భువికష్ట చయముగాక.

(మీనాక్షి ప్రవేశించి) మీనాక్షి! వచ్చితివా? మేజాపై నుండు బ్రాంది సిగరెట్టు ప్యాకెటు తెమ్ము,

మీనా:—నాథా! అనవరత మిట్టి దురభ్యాసమున ప్రయోజన మేమయినగలదా? మత్తు ప్రాణముల హరించునుగదా?

దా:— ఓహో! నా పలుకులకు ప్రత్యుత్తర మొసంగుచున్నావా? మంచిది.

మీనా:—నాథా! పొరబడితిరి. మీ వేదవాక్యముల దిరస్కరింతునా? కోపములేక ప్రశాంతమున గానుడు.

(అని బ్రాందిని, సిగరెట్టును తెచ్చియిచ్చును.)

దా:—(బ్రాందిని సేవించి) మీనాక్షీ! దీని శక్తిప్రభావములు మూఢాత్మ! నీ వేమెరుంగుదువు.

గీ. మూఢ యజ్ఞానమనుష్యులీ పుడమిదీని
శక్తి తేజోపకారవి సౌఖ్యములను
కాంచగలరొకో వాదనలో గ్రంథమునను
పరగ చింతింప ధరయందు నరయగలదె.

కాంతా! దీని శేవించు కతన నేనెట్టి సాహసకార్యము లాచ రించితినో స్మరించితివా? ఇటు వినుము.

సీ. కోపిష్ఠినైయలనాడు కోపించివాడను
ప్రియగృహంబుల నదిరి త్తయగునె
నన్ను హింసింపగ నున్నట్టి పాంథుల
కరవాలమున జంప కల్లయగునె
యెదురించి కయ్యంబు హెచ్చింపగబూను
శౌర్యులజంప నసత్యమగునె
మోహాంధకారియౌ మూర్తిసింగును జీల్చి
బ్రోచుట నిక్కల పొల్లుయగునె

గీ. శౌర్యమర్బ్భర కామాంచ శత్రుప్రతికి
హస్తికింహంబు బోలునా యాయుధంబు
బరగస్థాపింప యన్యులు బ్రతుకగలరె
లలనరోయి వినుసత్య పలుకుగాదె.

మీనా:—(స్వగతము) ఓహో ఇతడు మత్తుచే మతి తెలియకున్నాడు. ఇతనితో మితిమీరి సంభాషించుటపాడిగాదు. అదిగో దుర్గారావు ప్రవేశించుచున్నాడు.

దామో:—(దుర్గారావు ప్రవేశింప) మిత్రమా! రమ్ము కూర్చుండుము. ఏదియో కార్యార్థమై వచ్చినట్లున్నదే

దుర్గా:—ఆర్యా! ఇదిగో ఈచిత్రపటమును వీక్షింపుము.

దామో:—మిత్రమా! ఈచాయాపట మెవ్వరిది, దివ్యకళలచే ప్రకాశించి యన్యహృదయముల నాకర్షించుచున్నది.

దుర్గా:—ఆర్యా! ఆలకింపుము.

సీ. సకలసౌందర్య విస్తార బాసంతమగా
బళ్ళారిదేశపు వనిత యిదియు
సర్వవిద్యా విశేషంబులఁ గదియించు
జగతి విఖ్యాతమగా సారసాక్షి
నిండువెన్నెలరేయి నిరసించు నెమ్మోము
గలసద్గుణాశాలి కాంత యిదియు
వినయసౌశీల్యంబు పెచ్చుగాంచెడి నాతి
లలిత మేలాదిగ చెలియ యిదియు

గీ. వేశ్యకులమున జననంబు పృథ్విలోన
నొందియుండుటె కాని యసందియమున
దీని భావింత్రు మనుజులు మానసమున
నొక కులసతి మశియంచు నిక్కముగాదె

ఈ మోహనాంగి బళ్ళారిపురవాసి, లలితయనునది, ఇయ్యది వేశ్యకులమున జన్మించినను, గుణపరిభావము లతికొనియాడ నగనవి తన యిష్టానుకూలమున వరునివరింప చాయాపటములంపెను.

దామో :—అట్లయిన నీవేమిచేయ నిశ్చయించితివి ?

దుర్గా :—వివాహమాడ నిశ్చయించితిని

దామో :—వానికామె సమ్మతించెనా !

దుర్గా :— అందుకు సమ్మతించినారు ఇదిగో యీ లతాంగి జననీజనకులజాబు (అని చూపించును)

దామో :—(చూచి) అట్లయిన ముహూర్తము రేపేనా ?

దుర్గా:—అవును మీరుకూడ వివాహమునకు రావలయును.

దామో :—మంచిది. అందు వివాహకార్యములందు కడు జాగరూకుడవై యుండుము సుమా ?

దుర్గా :—ఆర్యా ! యికపోయివత్తును.

దామో :—మంచిది (అని దుర్గారావు నిష్క్రమించును.)

ఔరా ఏమి యీ కాంతామణి యౌవ్వనరూప విలాసములు దివ్యకళలచే నుప్పొంగు యీ చిత్రపటమునలె పద్మము నేనెందు గాంతును. దుర్గారావుకా వన్నెలాడి లభించునా! తుదకది ప్రేమించునా? అదంతయు కల్ల కాకమానదు. ఏదియెట్లయినను నేనా కాంతా శిరోమణీ ఆ లలితను కళ్యాణమాడియే తీరవలెను. ఇదియే నామనో నిశ్చయము. అట్టి సౌభాగ్యము లభింపకుండునేని, నా యీ జన్మమికేల? నాసాహస మింకేల?

మీనా :—మనోహరా! చాయాపటమును గన్నంతనే మీరే దియో యోచించు చున్నట్లున్నదే!

దామో :—అవును యోచించుకొనుచుంటిని

మీనా :—ఏమది...?

దామో :—వివాహమాడవలెనని—

మీనా :—ఏమి? నిశ్చయమేనా?

దా :—త్రికరణశుద్ధిగా నమ్ముము.

మీనా :—అట్లయిన నాగతి హీనస్థితియేనా?

దా :—అదియేమొ నాకు తెలియదు.

మీనా :—నాధా! ఏమియో మీరిట్లడుగుచున్నారు, హాస్యమలక జెప్పుచున్నారా?

దా :—నాజన్మమే కడుహాస్యమైయుండ నిన్ను హాశ్యమాడుదునా? ఇకనాపై భ్రాంతివదలుము.

మీనా :—మనోహరా! ఎల మీరిట్లనుచున్నారు మీపై భ్రాంతి విడచి యితరులపై బెట్టుదునా?

దా :—మీనాక్షీ! ఆ అధిక ప్రసంగము నిష్ప్రయోజనము. ఇక నాకు నీ ప్రేమవలదు.

మీ :—ఆఁ! ఇది నిజమా ? దురాత్మా ! ఎంత క్రూరత్వము నకు సిద్ధపడితివి ?

గీ పెండ్లియాడినభర్తను విష్ణులెత్తి
కాల్చినాడవు దాన నే కనికరింప
ప్రియుడవంచును యుర్రితాడు బెట్టినావు
మాన్యజన్మంబు స్థిరమందు మమతగలదె

పాషాణహృదయా ! నమ్మించి గొంతుపై కత్తినిడుట నీకు ధర్మమా ?

దా :—పాపినీ ! నీమాయాపల్కులచే నాకేమి ప్రయోజనము ఇకను నాలసింతువేని మనీయుతలంపు నిష్ప్రయోజనమగును. ఇదిగో పోవుచున్నాను.

మీనా :—ఔరా ! కలుషాంధా ! సుంతేని కనికరము లేక పోవుచున్నావా ? నిదుష్కార్యమునకు హాసించిన సర్వేశ్వరుడు నిన్ను శిక్షింపకుండునా ? ఓసర్వభూతములారా ! సూర్యచంద్రులారా! ధర్మ దేవతలారా ! మీకైనా దామోదరుని హృదయమును జక్కజేసి నన్ను సంతోష జరుపలేరా ? ఇట్టి అన్యప్రదేశమున నేనెట్లు జరింప గలను ఎట్లు సుఖంపగలను దైవమా ! ఇట్టి దుస్సహములు భరింపజాల వనాంతరమున ఏకపక్షి చందంబున నేనెట్లు జీవింతును. ఎట్లు ప్రాణ ముల భరింతును. సర్వేశ్వరా! ఇదియే నాభక్తిపూరితమైన నమస్కా రములు. నేనిక ప్రాణములు వదలుచుంటిని. ఓ భారతదేశీయ సోదరీ మణులారా ! కలియుగవంచకుల వీక్షించితిరిగదా ? ఇట్టి నాయీ పరి తాపము హెచ్చియుండుటచే నాప్రాణములు దొలంగుచున్నాను. నా యీ ఆత్మహత్యకై ఈదీనురాలిని దూషింపకుడు, ఇవియే నా యీ సోదరీమణులకు వందనములు.

(అని చెంతనున్న త్రాడును తీసుకొని మెడలో వేసి)

గీ. అరయమాంగల్యమునుగట్టి యాదరించి
నిండుప్రేముడి నన్ను మన్నించునట్టి
ప్రియతమా నీకు మృత్యువై వెలసితయ్య
నీవుబోయినచందాన నేనువత్తు
నిదె నమస్కారపూజ్యము లిత్తుగొనుము.

(అని ధ్యానించి వురకప్రయత్నించేసరికి కౌశికుడను యోగీంద్రుడచ్చటి కరుదెంచి అమ్మా ఆగుమని చెయ్యిపట్టుకొనును).

కౌశి:—(ప్రకాశముగా) అమ్మా! ఆగుము నీ వెట్టిసాహసమునకు సిద్ధపడితివి. ఆత్మహత్య ఎట్టిపాపపూరితమైనదో స్మరించితివా?

మీరా:—ముని తిలకమా! మాయాప్రపంచమునందలి వంచకుల యోచింప యీ జన్మమెందులకని విరక్తికలుగుచున్నది.

కౌ:—అమ్మా! నీవీ సమయమున ఆత్మహత్యకే సిద్ధపడకుము. సకలరక్షకుడైన యీశ్వరుడే నిన్ను గాపాడును. కావున యీ వైరాగ్యములవీడి భక్తవత్సలుని ప్రార్థించి ధన్యతనొందుము రమ్మా మా నిలయమున కరుగుదము. భక్తులతో కాలయాపన మొనర్పుము.

మీ:—(త్రాడును తీసివేసి) ఆర్యచంద్రమా! తమ హితోపదేశమున ధన్యురాలనైతిని. మాయాప్రపంచకలలు దుఃఖమునకు కారణము. అసామాన్యుల హరించెడిది ప్రేమయేకాని వేరొండు లేదు. నా దుస్థితి కారణము నా గర్వమేకాని మరెవ్వరును కారు.

కౌ:— అమ్మా! కడచినదానికై చింతింపఫలమున్నదా? మానవుడేకాలమున కేదుస్థితికి బాల్పడునో యెవ్వరెరుంగుదురు. లోకరక్షకుని దివ్యచరణామృతమే ప్రధానమైయుండును. తల్లీ! యిక నాలసించిన ప్రయోజనమేమి? రమ్ముమదీయనిలయమునకు కరుగుదము.

(అని నిష్క్రమింతురు.)

రౌడీ

చతుర్థాంకము.

ప్రథమరంగము.

(బళ్ళారివందు లలిత జననీజనకులు)

సుగం:—ఔరా! కాలచిత్రిము అననతరమిట్టి సంసారమున దుఃఖమనుభవింపవలసిన దేకాని, సుఖమేమన్మాత్రమైనా చేకూరదు కదా? మాధవా!

సీ. హంసధ్వనీలోల యవతారములమెందు
దాల్చి భూయశమున దనరినావు
కేదారివాసమీా కృపాదర భక్తాళి
విధతిపైబొర్లాడ వెలసెసుఖము
సారస్వతీగంగ సంతతో ఇతులొంద
మీాదు కరుణ పండ మెలగగాదె
కళ్యాణగాత్ర మీా కారుణ్యరసమున
జగతికి విఖ్యాతమై మిగులదనరె

గీ. మోహనాకార మీాదగు సాహసమున
దనుజవీరుల పొంకంబు యణగెగాదె
కన్నవిటుసేయ నేలనో కమలనాభ
నిండుదయతోడ గావవే నిర్మలాత్మ.

రక్షకా! ప్రేమానందమునగన్న నా యీ సుకుమారి కళ్యాణముకై ప్రియత్నించినన్న నా కేమియు స్మరించకున్నది. నా హితోపదేశముల కామె సమ్మతించుటలేదు. తల్లి యెంతవినయవిధేయత చే ప్రార్థించినను జెవిబెట్టకున్నది. ఆమె హృదయమునగల మర్మమైనను విన్నవింపకున్నది. (అని భార్యతో) కాంతా! కుమారియైన లలిత కెన్ని బోధించినను ఫలములేకున్నది. కనులార కళ్యాణోత్సవముగాంచ నభిలషించు మనకు సర్వేశ్వరుడట్టి తరుణము లభింపజేయకున్నాడు.

గీ. వంశయు సద్బోధలన్నియు వ్యర్థమయ్యె
నీరజాక్షుని సంసేవ నీటగలసె
వరయ పెండిలియుత్సవం బరయలేక
దిక్కులేనట్లు బకిలెనహా దిక్కుదదె.

అబలా స్త్రీవైనా బాలికకు తగినహితోపదేశముచేసి నాకు సంతోష మొసగలేవా?

పుష్ప :— మనోహరా! ఎన్నివిధములని ప్రయత్నింతును. ఎంతముద్దాడి చెప్పినను వినకున్నది. తానేదియో మార్గప్రయత్నము నందున్నట్లు దెలియుచున్నది నిన్న మనము నిశ్చయించిన దుర్గారావుకు కబురుజేసితిమిగదా? అతడీవేళవరకి గృహంబున ప్రవేశించును. ఏమైననూ ఈనాడే కళ్యాణము నెరవేర ప్రయత్నింపవలయు బాలబాలికలు జననీజనకులయాధీనమందుందురుగదా! దానికై చింతయేల?

సుగం :— అటులయిన వివాహ మీనాడే నిశ్చయింతము. వలదని చెప్పినంత మాత్రమున వినకూడదు. దుర్గారావు తప్పక రాకమానడు. నేనుపోయి బ్రాహ్మణోత్తములను తీసుకొనివత్తును.

(అని నిష్క్రమింతురు,)

లలిత :— అమ్మా! నా పాలిటి యమదూతలై మీరు కలుష వాక్యము లుపదేసించుచున్నారు నా కా దుర్గారావుపై యిష్టములేదు నే నతనిని వివాహమాడను. ఇదియే నా నిశ్చయము.

పుష్ప :—అటులైన నింకెవరిని అంగీకరింతువు.

లలి :—ఇదిగో యీ చిత్రపటము వీక్షింపుము. ఇట్టి మదన స్వరూపుని దామోదరునే ప్రేమించితిని. ఇతడే నాకు భర్త. నన్ను సౌఖ్యానందమున దరింపజేయు నా భాగ్యదేవత యితడే.

పుష్ప :—అతని స్థితిగతులెరుంగకుండా మేమతని నెట్లంగీకరింతుము. ఈ వృత్తాంతము మీ తండ్రికి కెరిగింపుము. అతడే యభిప్రాయ మొసంగునో దాని నంగీకరింపుము. అదియే నాకును సమ్మతము.

లలి :—అమ్మా! ఒకరి యభిమతముల నేనంగీకరించుటెందు లకు? నా సుఖమున్కై నేను ప్రయత్నింపవలసినదేగాని యన్యహితోపదేశమెందులకు మీ పలుకులు నాకు సమ్మతించుట లేదు.

పుష్ప :—అవును కాలవైపరీత్యమునుబట్టి వినాశకాలమునకు మా హితోపదేశములు నిష్ప్రయోజనములు.

గీ తల్లిదండ్రుల సత్కీర్తి దలపకుండ
నార్యవేదోక్తములను నీవరయకుండ
స్పృహాజవాంఛయు నిష్ప్రయోజనముగాదె
కాలవిపరీతముల నీవు గాంచలేదె.

నీ యిష్టానుసారమున జరించి వివాహమాడిన, కష్టమేకాని సుఖము లభింపదు.

లలి :—అమ్మా! చాలా పొరబడితివి.

గీ. మద్రదేశనాయకుని కుమార్తె సత్య
వంతుపై భ్రాంతిగల్గి వివాహమాడి
యమునిచే దివ్యవరములనంది దివికేగి
పతినిరక్షించి సౌఖ్యంబు బడయలేదె.

కావున ప్రేమించి వివాహమాడిన సర్వసౌఖ్యములు చేకూరకుండునా?

(సుగంధుడు బ్రాహ్మణోత్తములను జేకొని ప్రవేశించును)

సుగం:—కాంతా! పుష్పవతీ! కళ్యాణమునకు వలయు పరికరములు చక్కజేయుము.

పుష్ప:—అట్లొనర్చిన ప్రయోజనమున్నదా?

సుగం:—ఎందుకు?

పుష్ప:—అమ్మాయికి దుర్గారావుపై యిష్టము లేదట

సుగం:—మరెవ్వరినైన ప్రేమించినదా?

పుష్ప:—ఇదిగో ఈఫొటోను చూడుడు.

గీ. ఘనత కర్నూలుదేశపు మనుజుడంట
ముద్దులొలికెడి మోము సంపూర్ణుడంట
గుణగణ ప్రభాసనందులు గలవంట
నరయ దామోదరంబని బరగునంట.

అట్టి ఈపురుషవర్యుని కళ్యాణమాడ నిశ్చయించినది. ఆమె మనస్సుకు దుర్గారావును గురించి బోధించినను ఫలము లేకున్నది.

లలి:—జనకా! యిష్టము లేని పెండ్లికి నన్నంగీకరింపు మందువా? ఇది నీకు ధర్మమా!

సు:—ధర్మమో, యధర్మమో, యావల యోచింతము. దుర్గారావునే వివాహమాడవలెను.

లలి:—ఆమనుజాధముని నేనంగీకరింపను.

సు:—ఇదినిజమా?

లలి:—త్రికరణశుద్ధిగాగా నమ్ముము.

సు:—ఔనే! తలిదండ్రులకు నీవొసంగుభక్తి ఇదియేనా?

నాప్రియత్నమెట్లు విఘ్నమగునో చూచెదను. అదిగో దుర్గారావు గారు ప్రవేశించుచున్నారు.

లలి :—జనకా—

గీ. కలుక్షమతముల బోధింప ఫలము లేదు
భ్రాంతి లేనట్టి పెండిలి ఫలము లేదు
వారుచెప్తురు పోదురు మీరటన్న
ఫలము లేదయ్యె పాపంబు గనుగునందు

దుర్గా :—(ప్రవేశించి) మామగారికి నమస్కారములు

సు :—అయ్యా! కళ్యాణసిద్ధిరస్తు. మేము వివాహమునకై పలయు ప్రయత్నము లొనర్చితిమి ఇది మంచి ముహూర్తమని మార్యులు నిశ్చయించినారు.

దు :—ఆర్యా! మంచిది. తమకరుణామృతమున కడుధన్యుడను. యీలలితను నేకళ్యాణమూడ నాభాగ్యలత దినప్రకాశమందుట నిస్సందేహము.

గీ. అరయ సముద్రాలు ఏకమై పొరలుగాక
కోమలంబైన గగనంబు గ్రుంకుగాక
తల్లిదండ్రిలు నృశ్యావులదాల్చుగాక
నిన్ను జేపట్టుటనుమాట సున్నగాదె.

సు :—భూసురులారా ఏమి చూచెదరు. మంత్రిపారాయణములు గావింపుడు.

(అనిలలితనుపట్టి పీటలపైకూర్చొనబెట్టి పట్టుకొనును.)

లలి:—జననీజనకులారా! ఈసుకుమారిని, లలితను, స్త్రీప్రేమంపు రక్తధారను, కిరాతును వప్పగించుచున్నారా? పాషాణహృదయమైన మీహృదయముసుంతైన జాలిగలగకున్నదే! అహోరాత్రిములు

ప్రాణుల మాయోపాయమునబట్టి ఖండించి, జీవించు బోయలకైనా దాక్షిణ్యము వానిని సంహరించు వేళ గల్గునేకాని, మీకట్టిదాక్షిణ్యము కుమార్తెపై లేదుగదా! మిమ్ము నేను తలిదండ్రులనే దుకు, కుమార్తెను మీరిట్టి నగౌరవముజూప ప్రయత్నించుచుండ, యీనిర్భాగ్యురాలికి ప్రాణంబులపైనాశయేందుకు? మనోవిరక్తియైన కళ్యాణమేందుకు? కుమార్తెయని కానంతైనా ప్రేమజూపని మీజన్మమిక కాల్చనా మీధనధనేతరములెల్ల మిమ్ము దహింపక మానునా? ఓ పౌరులారా! సకలదుర్జన శిక్షావిచక్షణ దక్షులారా! మతప్రాణప్రియులారా! ఇట్టి యసమ్మతమైన వివాహము నెరవేర్ప మీకుధర్మమా? ఈసుకుమారిని కిరాతున కప్పగింప. మీకు శ్రేయస్కరమా? అల్పులైన మదీయ జననీజనకులు దురాభిప్రాయముల గొనసాగింప మీరు కోరెదరా? ఇట్టియనుచితకార్య మవలంబింప మన భారతమాతకు నిష్కళంకమే కదా! ఓ యష్టదిక్పాలకులారా! మదీయ ప్రాణేశ్వరుని మీరైన నా క్షేమమునకు దోడ్కొనిరారా ఓసూర్యచంద్రాదులారా! న్యాయాన్యాయముల పరిశీలించి మీరైనానాకు సహాయమొనర్పరా? ఓ కృష్ణా! దుష్టవంశదహరా! ఆపత్కాలమున నన్ను గాపాడవా! వీరలు నాపాలి యమదూతలై బాధించుచుండ నూరకవీక్షింప మీకు ధర్మమా? న్యాయాన్యాయము లవలంబించి శిక్షింప మీకు సామర్థ్యము లేదా? ముందెన్నియో ప్రాణులరక్షించితివని యార్యోక్తములు జెప్పుచుండ వాటిని నమ్ముట కాధారమేమైనగలదా? అకటా! ఎంతప్రార్థించినను సుంతైన సహాయము లభింపదాయెగదా? మితిమీరిన యరపుచే నాకంఠము గద్గదస్వరము చెందమాయెనే! హా దామోదరా! మదీయ ప్రాణప్రియా! ఇట్టి యాపత్కాలమున నన్ను రక్షింపరావా? నీయధరామృతమును గ్రోలనివ్వవా, ఇక నీప్రియాంగనకు ప్రాణములు పోయినపిమ్మట నీవేమి సుఖంపగలవు? నీవు నన్ను వివాహమాడెదనని తెలియజేసి, తుదకు మోసగించుట

మీహా ధర్మమా! అయినను కానిమ్ము. సర్వేశ్వరుడగు కృష్ణభగవానుడు ఈదీనురాలికి దోడ్పడకుండునా? (అని దుఃఖించును)

పౌరు:—అమ్మాయి! ఊరక కాలయాపన మెందుకు. నీ తలిదండ్రుల కోర్కె నెరవేర్పుము.

లలి:—అయ్యలారా! ఇట్టి యజ్ఞానుని వివాహమాడుటకు నేను సమ్మతింపను విద్యయే కదా సర్వకార్యములకు భూషణము.

పౌ:—అట్లయిన పెద్దలమాట దిరస్కరింతువా?

లలి:—పెద్దలన నెవరు? వయస్సు మీరినంతనే పెద్దలగుదురా! సుజ్ఞానమున బ్రవర్తించు సత్కార్యములాచరించువారలే పెద్దలని కొనియాడబడుదురే కాని. దుష్క్రియలాచరించువారు పెద్దలగుదురా? ల మీరెట్లు పరితపించెదరు? నాకీ వివాహము వలదు.

..:—కానే దుర్మతీ! బ్రాహ్మణోత్తములను ..షించితివా? (అని దుర్గారావుతో) అయ్యా నీవుపీటపైగూర్చుండుము. (అని బ్రాహ్మణోత్తములతో) ఆర్యులారా! ఇకమీ కార్యముల నెరవేర్చుడు అని ఆమెను పీటపైకూర్చుండ బెట్టును.)

(తెరలో)

సీ. ఆగుడాగుడు, మీ కార్యమాపలదోసి,
యాత్మరక్షణ మార్గంబు లరయుడయ్య
పెండ్లివేదిక శవముల పెంటగాగ
జరుగు కాలంబు వచ్చెనో సభికులార.

ఓహో! బ్రాహ్మణాధములారా! ఇట్టి యన్యాయ కార్యము నెరవేర్చ మీకుధర్మమగునా? అనుచిత కార్యమున ప్రవేశింప బుద్ధిమంతుల నన్విదానమగునా? అబలను నిస్సహాయిని, క్రూరత్వమున బంధించి యిష్టములేని కళ్యాణమొనర్ప నేయుస్కరమా? తల్లిదండ్రు

లావంక నేనిలచి కుమా ర్తె మనోభీష్టము తెలియక కండ్లకట్టి నూతిని బడద్రోయు ధర్మమా? ధర్మమున కెందులకు మీ యీ దురుద్దేశము లకు మదీయపౌరుషమే ప్రధానమై యుండును. కావున మీ ప్రాణముల గాపాడుకొనుడు.

లలి :—(స్వ) ధన్యురాలను నన్ను ప్రేమించి సుఖింపజేయుచున్న నా ధనరాశి దామోదరుడిట ప్రవేశించుచున్నాడు. తన వీర్యప్రతాప మిందు వెదజల్లి మదీయజనవిజనకులకు ప్రాయశ్చిత్తమొనర్ప బయలు చున్నాడు. భాగ్యము నిర్భీతిని ధరించితిని.

సు :—(స్వ) అకటా! వివాహము జయప్రదముగా కొనసాగ కుండెనే, ఎవడో దురాత్ముడు ప్రాణముల గాపాడుకొమ్మని ప్రేలుచు ప్రవేశించు చున్నట్లగపడుచున్నది. ఇది మోచింప దగినపనియే తెలియుచున్నది దీనికి వలయుప్రయత్నమొనర్తుమన్న కాలుసేతు లాడ కున్నవి. (ప్ర) పౌరులారా! మదీయ ప్రాణరక్షకులారా! మీకీ యాప త్కాలమున నాకు సహాయ మొనర్పుడు. ఎవడో వ్యర్థప్రలాపి ప్రాణ ముల గాపాడుకొమ్మని ప్రేలుచున్నాడు. మదీయధైర్యసాహసములు నలువంకల ప్రాణాపేక్షకై పరుగిడుచున్నవి. శరణాగతుండనైన నాకు ప్రాణభిక్ష యొసంగుడు.

బ్రాహ్మ :—పప్పుదప్పలాలకొచ్చి నిప్పుమ్రింగినట్లు మా కెం దులకీగొడవ బ్రాహ్మణులు పిరికివారని మీకు తెలియదా? కయ్య మనిన మాకు సమ్మతింపదు.

పుష్ప :—నాథా! నాకు తత్తరగల్గుచున్నది ఆ క్రూరాత్ము డాడిన దుర్భాషలకు నా ప్రాణములు బోవునట్లున్నవి.

గీ. నాధ నా ప్రాణనాథ యున్నాళ్ళనుండి
సుఖతరంబుగ ప్రేమించి వోద్యమంద

జేసినారము పెక్కగు చేష్టలెల్ల
ప్రాణమే మతి గాపాడ ఫలముగలదు.

సు:—మనోహారీ! ఎందుకు బేలవై భయపడుచుంటివి. బ్రహ్మ లలాటమున లిఖించినవ్రాతకు వేరొండుగలదా?

గీ. ఎందరో రాజులట మృతినొందినారు
ప్రాణతుల్యంబుపై భ్రాంతి బరువబడదు
గండమింతేని తొలగునే కమలజాక్షి
కాలమేరీతి గల్గునో కాంచగలమే.

కావున మన ప్రయత్నమిప్పుడే కొనసాగించి ధన్యతగాంచల యును. ఓ పౌరులారా! మీ యీ కార్యముల కొనసాగించి కళ్యాణో త్సవము నిర్విఘ్నతగా నెరవేర్పుడు. ఈ దుర్మార్గుడాలు లలితయే యంత టికి గారణము ఇక వదలకుడు.

పౌర:—అమ్మా! కార్యము జయప్రదముగా నెరవేర్చి మీ జననీజనకులకు వార్త బెట్టుము.

దా:—(ప్రవేశించి) ఏమి జననీజనకులకు వార్తబెట్టుమనియా (అని నవ్వి) మంచిది. వార్తబెట్టుటనుమాటకల్ల జననీజనకులపాలిటి మృత్యువై యీమె జన్మించినది. మీరిక ప్రాణములపై నాశవదలుడు.

దుర్గా:—దామోదరా! నీ విట్టిద్రోహమునకు బాల్పడితివా? ఇది నీకు ధర్మమా?

దా:—ధర్మమో, యధర్మమో నా ప్రయత్న మికమానను.

సు:—దురాత్మా! నా యింటబ్రవేశింప నీ కేమిహక్కుగలదు నా కుమార్తెవిషయమున నీ కింతపట్టుదలయేల. కావున నా యింట నుండి వెడలిపొమ్ము.

దా:—దుష్కృతీ! ఏమని సూచించితివి. ఇక మితిమీరిప్రేలిన ప్రాణము లీకదక్కవు ఇదిగో మదీయశౌర్యరాసిని పట్టుటకు పిష్టలు వీక్షింపుము. (అని పిష్టలు చూపును).

లలితా ఏ వావంతయు భయమందపని లేదు. నిర్భీతివహించి అదిగో కారునందు గూర్చుండుము. నీ రెవ్వరాటంక మొనర్తురో వీక్షింతును. ఇక నాలసింపకుము.

లలి :—మనోహరా! ధన్యురాలను. తను ఇష్టానుకూలముగ నకారునందు ప్రవేశింతును, (అని పోయి కారునందు కూర్చుండును)

సు :—దుర్మతీ! ఎందుపోగలవు యీ తుచ్ఛుడు చెప్పినంతనే ధైర్యముగల్గెనా, మీ శౌర్యసాహసముల వీక్షించెదము.

(అని వెంబడింపోబోవుదురు.)

దా :—తుచ్ఛులారా! హెచ్చుగమాటలాడి ఇచ్ఛవచ్చినట్లాచరింప మీ ప్రాణములిక దక్కవు. ఇదిగో మీ ప్రాణములు గాపాడుకొనుడు. (అని పిస్టలు పైకెత్తును.)

అందరు :—హా దైవమా! రక్షింపుము. రక్షింపుము,

(దామోదరుడు కారునందు బ్రవేశించి నిర్భీతిగా నెడలిపోవును.)

పుష్ప :—దుర్మతీ! జననీజనకులయెడ నిర్దయవహించి కిరాతుని వెంట బోవుచున్నావా?

సీ. నవమాసకాలంబు యువిదరో మతృదరాన ధరింపంగ ప్రతిఫలంబు
పుట్టినంతన ఏతియుత్సాహ మిలితపరాపరగ ప్రేమింపంగ ప్రతిఫలంబు
విద్యయందలి కీర్తి వెలయునంచని నిన్ను పఠనచేయింపంగ ప్రతిఫలంబు
యెట్టివేళలయందు నేమిగావలెనన్న భ్రాంతిచేనర్పింప ప్రతిఫలంబు

గీ. వనిత బిడ్డరమ్మంచు నిన్దరిజేర్చి
కుశల నుగ్గ దువ్వియు కొప్పుబెట్టి
పాఠశాలకు గొంపోవ ప్రతిఫలంబొ
లేక నే జేయు సుకృతా నీకఫలమో.

వనితా! అల్లారుముద్దుగా బెంచి పెద్దజేసి సకలవిద్యావిశేష ములు చేకూర్ప మంచిప్రతిఫల మొనర్చితివి నీ యట్టి పాషాణహృదయు నీ దేశమున ప్రబలుచుండుటచే భరతమాత వ్యసనమును భరింపలేక వచ్చుకన్నీటిధార ప్రపంచమును నిర్మూలించునేమోయని భయం బుచే సముద్రతీరంబున కన్నీరిడుచుచు లోకరక్షకుని భజించుననుట నిస్సందేహము. ఇట్టి యీ పరమపావనమైన భారత దేశమునకు నిష్క ళంక మొనర్చిన నీ యీ చేష్టలు కలుషపూరితములేకాని పుణ్యపాత్ర లుగావుసుమా?

తలిదండ్రులకు ధిక్కరించు నీ యీ జన్మము కేకారణముగాక, సుజన్మమునకు కారణము గాదుగదా? మాతాపితలను దూషించిన కలుషపూరితమైన నీ హృదయము మిానస్నాత్రమైన సహించగలదా? పాపీ! నీ బంధుమిత్ర వేదాంతులమైన మమ్ముంఁ దవమానించితివా? సర్వలోకరక్షకుండైన యీశ్వరుడీచారిత్రము సైతింప కుండునా? నీ దురితము కు కాలుడు సహించునా? కులనీతిధర్మము నెరుంగక నెవడో కలుషాత్ముని వెంట నిష్క్రమించితి... ? నీ కంత్యకాల మాస న్నమగుటచే యిట్టి వైపరీత్యములు చేకూరెను నాబోలు మమ్ముగౌర వించిన నీ శుశ్రూష మా కెందులకు బిడ్డయని కలచుకొందులకు మాకు సంస్కారమొనర్చి వాకిబెట్టని కుమార్తెగల్గిన నేమి? గతించిన నేమి? కావున నీ విషయమై పరితపింప మాకు తలవంపులగును. (ప్రవేశా) నాథా! నీ వింకను దుఃఖించిన ప్రయోజన మేమి? సర్వవేదసారము లెరింగియు కుమార్తెవిషయమై నీవిట్లు చింతింప నధర్మమగును సర్వ వేత్తలగు మీాకు జెప్పవలసిన దేమున్నది.

గీ. చేతులారంగ శివుని పూజింపడేని
నోరునొవ్వంగ హరికీర్తి గుడువడేని
దయయు సత్యంబులోనుదా దలపడేని
పుట్టినేటికి తల్లుల పొట్టచేటు
అనిన వాక్యములు లోకవిదితము లేకదా ?

సు :—మనోహరీ ! సర్వమెరింగిన నాకే యీ చారిత్రమును దలంప దుఃఖమధికమగుచున్నది. కుమార్తెయని కడుపుగట్టి యనన్య న్యానురాగమున బెంచి పెద్దజేసినందులకా లలిత ప్రతిఫలమొసర్చెను. ఇంక నన్యులవిషయమై చర్చింపనేల? యీకలికాలమున ప్రబలు మూఢులత్యంత దుర్యత్నములకు బూనియున్నారు.

గీ. పరులధనముల హరియింప బాగటంచు
స్వేచ్ఛజరియింప సుఖమవలీల జెందునంచు
ప్రబలుచున్నారు మూఢులీవసుధయందు
యేల యీలీల జూడగ ఫలముగలదె.

మరియు,

గీ. తల్లిదండ్రుల జంపితా ధనమెల్ల
నపహరించిన యందంబు ననునటంచు
చేయుసదృశవేత్తలు చెలగుచుంద్రు
దారులందలి వేచియు దారిబోవు
పిన్నపెద్దలగాంచి సంప్రీతిచేత
పుత్రబిడ్డలుగాజేసి పొట్టనింపు
మూర్ఖులందలి జనియింప ముక్తికలదె
బేలసంసారమందలి జాలిగల్గి
మాయమాటల వీక్షించి మమతగల్గు
టెల్లజన్మంబు దురితంబు జౌనగుగాదె
గానమననమిట్టి సంసార గాఢమందు

మునుగ నేలకో మరణింప ముక్తిగల్గు

కావున మనమీ జన్మము త్యాగమొనర్చుటె యుక్తమని తెలియుచున్నది. అట్టి స్వహత్యయెట్టి పాపపూరితమైనను సరియేకాని, ఈమాయ జీవులజూచి, సహింపజాలను. దీనికై నీయభీష్టమేమి?

పుష్ప :—నాధా! అనారతము తమ చరణామృతధారల గ్రోలుచున్న నీప్రియాంగన, నీకు ప్రత్యుత్తర మొసంగునా? తమ యభీష్టముల కెల్ల సంసిద్ధురాలనై యున్నాను.

గీ. అగ్నిబడమన్న బడుదునే నాగనందు
జలముబడమన్న నద్దాని సలుపుదేను
మృత్యుగాంచుమటన్న నే మేనువిడతు
నాధ! తమవాక్యములకెంతొ మోదమలరె

ఇకనాలసింపక తమ మనోభీష్టముల నెరవేర్చుకొనుడు సత్వరమా సర్వేశ్వరుని సన్నిధానమున కరుగుదము.

సు :—మిత్రమా! దుర్గారావుగారూ! నేడు నిన్నింతయవమానించినందులకు మమ్ము లక్షమింపుము. క్షేమముగా తమ నిలయమున కెళ్లుడు.

దుర్గా :—ఆర్య చంద్రమా! ఈమాయ జీవనోపాయముల, తమ దివ్యకరుణామృతమున గ్రహించియు, నాకీమాయ సంసార మెందుకు, ధనమెందుకు, ధాన్యమెందుకు, బంధుమిత్రులెందుకు, సాధువులైన తమ హితోపదేశ మంగీకరింప సంసిద్ధుడనై యున్నాను. గావున ఈదీనుని పుత్రునిచందమున భావించి, మోక్షమార్గ మొసంగుము. ఇదియే నాకోరిక!

సు :—బాలకా! నీయీబుద్ధిలకు నత్యంతవిశ్రాంతినొందితిమి. మనకు సంసారతాపత్రయమున సుఖము లేదుగాన సర్వేశ్వరునిధ్యానించి. యాతని సన్నిధానమున, జేరుదము, ఇది నీకు సమ్మతమేనా?

దుర్గా :—అయ్యా! మాటిమాటికి నన్ను బ్రశ్నింపనేల, మీరేమన్న నదియే మనోసమ్మతమై యున్నది కావున మనమా యాదిమధ్యాంతరహితుని ధ్యానింతము.

(అని మువ్వురు యేకచిత్తులై ధ్యానించుచుందురు)

సు :—(కొంచెము సేపైనపిమ్మట) ఎచ్చటది ప్రశాంతమైన హరికీర్తన, కమలనాభుడే మమ్ము జేర సంకీర్తిచే వచ్చుచున్నట్లున్నది. సతీతిలకమా! దివ్యమోక్షప్రదమైన ఈహరికీర్తన నాలించితివా? మనము నేడు కడుధన్యులమైతిమి.

దుర్గా :—నమ్మినదా సులకు సర్వేశ్వరుడు కీడుగల్గజేయునా!

పుష్ప :—ఆనందతేజు దివ్యస్వరూపమును, గాంచుతరుణ మబ్బెనా? కృతార్థులము.

(గానము చేయుచు కౌశికమహర్షి ప్రవేశించును.)

కౌశి :—భక్తులారా! ఎట్టిసాహసమునకు. సంసిద్ధులైయుండిరి. సుగంధా! నీవు సర్వవేత్తవయ్యును, ఇట్టి పాపకృత్యమునకు అంగీకరించితివా?

సీ. పంచవేదాభ్యాస పఠనజేసిన నీవు
ప్రాణహత్యకునిటు బరుగుదేల
మంత్రహోమరిబుల మమతనల్పెడి నీవు
ప్రాణహత కు నిటు బరుగుదేల
దైవప్రార్థనమందు దవివి గల్గిననీకు
ప్రాణహత్యకు నిటు బరుగుదేల
సర్వభూతములందు జాలిగల్గిన నీవు
ప్రాణహత్యకు నిటు బరుగుదేల
గీ. నిత్యజీవోపకారమై నిలచియుండు
సాధువర్గములకెల్ల జాలిగూర్చు

దైవచింతన మనెడు పదంబుగలుగ
ప్రాణహత్యకు నీవిటు బరుగు డేల.

కావున మీరీ సంసారమున యెంతవిరక్తి చెందినను. యిట్టి లోకనింద కోడంబడుట నార్యసమ్మతమగునా? నాదివ్యదృష్టి ప్రభావమున, సర్వవృత్తాంతమును గ్రహించితిని. మీరీ ప్రయత్నము మానుడు.

సు :—మునిచంద్రమా! తమదర్శనమున, మేమతిపావనుల మైతిమి కావున మాముఖ్వురిని, మోక్షమార్గము నొసంగు సదుపాయము లంభింపజేయుము.

పుష్ప :—ఆర్యా! ఈనిర్భాగ్యులను రక్షించి, మోక్షమార్గమునకనుపుడు.

దుర్గా :—మునితిలకమా! భాగ్యవశమున తిమదర్శనము మాకు లభించెను. ఈసంసారాంధకారముననుండి నమ్ము తరింపజేయుము.

కా :—పుత్రులారా! మదీయాశ్రమత్యంత పావనమైన భక్తరాజములచే నలంకరింపబడి యున్నదికాన, మీముఖ్వురు నాయాశ్రమమున కరుదెంచి, యందలి దైవభక్తచే కాలముగడిపిన, కృతార్థులగుదురని తెల్పుచున్నాను. ఈలోకోపవాదములకు బొల్పుట శ్రేయస్కరముగాదు. సత్వరము నావెంటవిచ్చేసి, భగవద్ధ్యానపరులై నాయాశ్రమమునకు వాసిబెట్టుదురని ప్రార్థించుచున్నాను.

సు :—ఆర్యపుంగవా! ధన్యులము తమహితోపదేశమత్యంతయుక్తమై మమ్ముభక్తధారలు గ్రోలజేసెను. కావున తమయభీష్టముల నెరవేర్ప సంతుష్టులమై యున్నారము. ఇకనాలశ్యమెందులకు

పుష్ప:—ఆలస్యమేల ఇకనడువుడు.

(అని అందరు నిష్క్రమింతురు.)

రెండవ రంగము.

(దామోదరుడు, లలిత ప్రవేశించి)

దా:—లలితా! యింక మనకు భయమువలదు. నీ జననీజనకు లీ వియోగాంధకారమున మతి దెలియలేక దైవచింతనకై వరణ్యా ప్రాంతములకు బోయిరనివింటిని. మన మిచ్చటనే వశించి కాలయాపన మొనర్తుము.

లలి:—ఆర్యా! మహాప్రసాదము.

సీ. భక్తుల నేమారు పలుకరించునదేది
సుజ్ఞానభోజ్యముల్ జూపునేది
యెట్టివేళలయందు నేమిగాఁ డెనన్న
నర్పించురాజమై యలరునెద్ది
వారు వీరనకుండ భ్రాంతిగొల్పునదేది
నిత్యజీవనమయ్యు నిలుచునెద్ది
పిలువ ఓహోయనుచు బలుకుచుండినదేది
యార్య సద్యంశాన నలరునేది

గీ. అట్టి మోహాస్పదంబైన హాయినొంద
మోదమిచ్చెను నా ప్రాణనాథనీవు
కనికరింపంగ బ్రార్థింతు కమలగర్భ
దివ్యపదమంద వెలయసంతేజమలర.

అట్టి యగణిత స్వరూపమైన మాధవుని నిత్యపఠనచేయుట మంచిదిగాన, అట్టి పరమపవిత్రమైన పరపరమాత్మను భజింతము. మనకు సుఖము చేకూరును.

దా:—లలితా! ఎంత వెర్రివైతివి. తినుటకు భుక్తి లేకున్నను మీసములకు సంపెంగనూనె యన్నట్లు నిలువస్థలము లేకున్నను

భుజింపభుక్తిలేకున్నను, దైవచింతన మెందులకు ఇప్పుడు మనజీవనో పాయముల యోచింపుము.

లలి :—జీవనోపాయములజూడ, యబలలా ప్రధానము. అంకులకు ప్రధానమైన మీరుండ, నన్నెందులకిట్లు ప్రశ్నించుట.

దా :—ప్రశ్నింపుటేమియు లేదు. నలయు కర్తవ్యమును బోధింతువనియే

లలి :—నాధా! మీకు తెలియని మంచిచెడ్డలు నేనెరుగుదునా? దానివిషయమై నన్నిక బలుకరింపకుడు.

దా :—అటులైన నాయభిష్టమున కంగీకరింతువా?

లలి :—అయ్యది నా సమ్మతమైనచో!

దా :—ఏమి నామనో నిశ్చయములకు నీవు సమ్మతింపనట్లు నిశ్చయమును జూపుచున్నావు, ఇదినీకు ధర్మమగునా!

లలి :—మనోహరా! చాలాపొరపడితిరి. లేనిపోనివి గల్పింప మీకు ధర్మమా?

దా :—లలితా! జీవనోపాధి లభించుదారి లభించినున్నది. క్షుద్బాధమింట కెగురుచున్నది.

గీ. జీవనోపాయములగాంచు జేయుదారి
గాంచనైతివి కాంతరో కానమీవు
నిండుప్రేమేడి నన్ను మన్నించియాభ
రణములెల్లను యివ్వంగ ప్రార్థనంబు

కావున నీయాభరణముల విక్రయించి వచ్చుధనముచే కొంత కాలము సుఖింతము.

లలి :—(స్వగ) అకటా! ఈతం చ్ఛెడిట్టి నీచకార్యమున ప్రవేశించెనా? ఇవ్వనని నెదురాడుదునేని, ముప్పువాటిల్లకపోదు, దీనికి తగునుపాయమును యోచింతమన్న, వీనిబారినుండి తప్పించుకొనుట

కష్టమైయున్నది. (ప) మనోహరా ! అలంకారమైన నాయాభరణముల ఖర్చుచేయ మీకు మనస్సొప్పెనా ? ఇవియేనా పతులకు సతులపైగల్గు ప్రేమాతిశయములు, ఇదిగో యాభరణములు.

దా :—లలితా ! నీభక్తికెంతయో మెచ్చితిని. (అనితీసికొని) నీవింక నిర్భీతివహించి యుండుము. త్వరలో విక్రయించి వలయు సామగ్రిఁ గొనివత్తును.

(అని నిష్క్రమించును)

లలి :—అకటా ! నాదురదృష్టమెంతని బరిశీలింతును. ఇంతకు ఫాలలిఖితమునకు నెవరేమి చేయుదురు. మీనమునుండి వస్తువులను దామోదరునకిచ్చితిని. ఇక నతడేమి చేయునో తెలియకున్నది. కామోద్రేకమున, జననీజనకుల దూషించి, వివాహమునలదని దుర్గారావును పరిహసించి, తుదకు నేనిట్లు సుఖించుచున్నాను. ఇతరులకేమి లోకువయ్యెను. సర్వజనులు లలితయిట్టి యధర్మమునకు బాల్పడెనంచు దూషించుచున్నారుగదా ! కానిమ్ము, కడచినదానిగూర్చి చింతించిన ప్రయోజనము లేదు. దామోదరుడు ఈసరికి బజారుకు వెళ్ళియుండును. అతడు వచ్చువరకు నేనిందలి విశ్రమించియుందును.

(అని నిష్క్రమించును.)

(తెరపడును.)

మూడవరంగము.

దామో :—(ప్రవేశించి) ఆహా ! నాభాగ్యము నా ప్రియమనోహరి యాభరణముల విక్రయించి, యారువందల రూప్యములు గొంటిని. ఇకమదీయ సౌఖ్యమునకు అంతరాయ ముండునాయని గర్వమావేశమగుచున్నది. (అని ట్రౌజరులో చేయిపెట్టి) ఆహా !

ఏమి నా భాగ్యము. నాప్రాణసమమైన ఈబ్రాందీ! నాచేతి[illegible] దెంత చక్కగా ఇమిడెను ధన్యుడను! (అని సీసాను చేతపుచ్చుకొని) అట్టి పానీయమందు నేనాచరించిన ఘనకార్యముల స్మరింప నాశ్చర్యమగుచున్నది. మితిమీరి ప్రేలుదునేని, దానిపరిపాలకులెరింగిన, నన్ను వెంటనే అరెస్టుచేయకమానరు. ఇదంతయు యటులుండనిమ్ము ఇప్పుడు నేనాచరింప క్రూరకార్యములకై పరితపింపవలయును.

ఆ! పరితపించుటెందులకు? నాజీవితమే రౌడీమైవెలుగుచుండ ఇప్పుడు నేనొర్పబోవు కార్యములకు యశముగల్గునా? అదియు కల్ల, (అని బ్రాందిని సేవించి) ఔరా! ఏమిదీని మహాత్మ్యము. సేవించినంతనే మహాశౌర్యము చేకూర్చును. ఈపట్టణమందు సకలసౌందర్య ధనాఢ్యురాలయిన రాజలక్ష్మియను వేశ్యకాంతగలదట దీనిచారిత్రమెల్ల నాలకింపక దుమాయలాడుగ వింటిని. అట్టికాంత గృహమున ప్రవేశించి ప్రేమించి వంచనార్థమున, దానిధనము నపహరింతును నేవలచిన ప్రయత్నములెల్ల కొనసాగియుండ రౌడీ మనోవాంఛ నిష్ఫలమగునా?

గీ. తీపుమాటల వెదజల్లి దినదినంబు
ప్రేమ మత్యంత తేజానా బరగునట్లు
వంచనంబు లొనర్చి యా వారకాంత
మూలధనము లపహరింతు జాలిగల్గ

ఇట్టి ప్రియత్నమూలమున నాలసించిన సుఖము చేకూరకుండును. సత్వరమే ఈకాంత గృహమున కరిగి నాయదృష్టమును బరిశీలింతును. లలిత యన్ననో యందలిమే పరుండియుండును. దానివిషయమై నాకీతరుణమున చింతయేల?

(అని నిష్క్రమించును)

దా :—ఆహా! భవనము కడు యందముగానున్నది. ఎంత గాంచినను తనివితీరక యీమందిరమున నాహృదయమెల్ల మిళితమై యున్నది కాని, అందాలకుప్పయగు రాజలక్ష్మి గానరాకున్నది. కారణమేమైయుండును.

(లక్ష్మినిచూచి) అదియేనా రాజలక్ష్మి, దాసిమఖపద్మమును వీక్షింప నట్టికళ లేనందుకు సంకోచమగుచున్నది.

లక్ష్మి :—(సమీపించి) ఆర్యా! రమ్ము కూర్చొనుము. తమ పేరెయ్యది)

దా :—నన్ను దామోదరుడందురు. ఇప్పుడు రాజలక్ష్మి యెచ్చటనున్నది, ఆమెతో కొంచెము పనికల్గి వచ్చితిని.

లక్ష్మి :—అయ్యా! ఆమె ఇప్పుడే పరుండినది. ఏమైనను నేనుబోయి తమవృత్తాంతము దెల్పి పిల్చుకొని వచ్చెదను.

(అని లోనికిపోవును)

రాజ :—(ప్రవేశించి) ఆర్యా! వందనములు. (లక్ష్మివైపు జూచి) లక్ష్మి! తట్టయందు ఫలహారముల గొనితెమ్ము.

దా :—కాంతా! నీడ్యాన్సు కడునందముగా నుండునని విన్నాను. ఏదీచూతము కొంతసేపు.

(పావడములు చేకొని రాజలక్ష్మి డ్యాన్సు చేయును.)

దా :—సెహభాష్! రాజలక్ష్మి (అని తల క్రిందికిదించును.)

రాజ :—ప్రియా! మొదులకు సిగ్గుజెందుచున్నావు. ద్రాంది చేకొనుము (అని సమీపించి కూర్చొనును.)

దా :—కాంతా!

గీ. మృధుమధుర వాక్యరసముల జరగెనేని
ప్రేమ సద్భావంబులు వెలెసెనబల

నీకు స్వరూపమును గాంచ నిండెసుఖము
నక్షయభాగ్యంబు నిరుపేదవాని కబ్బినట్లు

నీవయోవిలాస సౌరభ్యముల కెంతయో ప్రేమించితిని. నీకు వలయు ధన మపేక్షింపుము.

రాజ :— ప్రియా! దానివిషయమై నన్ను ప్రశ్నింపనేటికి? తమ యిష్టానుకూలముగ నొసంగినది గనికరింపుము.

దా :—మనోహరీ! ప్రేమాతిశయము లుల్లసిల్లు నీ వాక్సుధా రసమున, నా కెంతయో సంతోషమయ్యెను. ఇదిగో నా చెంతనుండు నూరువందల రూప్యములు గైకొనుము.

(అని యిచ్చివేయును.)

రాజ :—మహాప్రసాదము. ఆర్యా! రమ్ము శయ్యాగృహమున కరుగుదము.

దా :—ఇప్పుడువలదు. నేను గృహమునకరుగ నున్నాను. త్వరగా పోవలయును.

రాజ :—ప్రియా! మీరిట్లు పలుకుట ధర్మమా? మక్కువచే మిమ్ము ప్రేమపూర్వకముగా పిలువ ... (అని మీదవ్రాలును)

దా :—ఎలనా! సంతోషమయ్యెను. లోనికిపోవుదము.

అని నిష్క్రమింతురు.)

రాత్రి

పంచమాంకము.

ప్రథమరంగము.

(లలిత—ఒక యింటియందు)

లలి—:—(నిదనుండి లేచి) అక్కటా యింత పొద్దయినను. దామోదరుడు రాకున్నాడు, చీకటి నలుదిక్కులందు కడు గాఢముగా క్రమ్మెను

గీ. పశ్చిమాంబుధి గ్రుంక భానుడిపుడు
మునిగె దిశలెల్లగాండాంధమునను చూడ
పక్షులల్లదె గూడుల బఱగసాగె
నాథుడింకను నామోదమలర రాడాయె.

కారణమీషన్మాత్రమైన గ్రహింతమన్న దెలియకున్నది. బజారుకు వెళ్లి, వస్తువుల విక్రయించివత్తునని జెప్పిన, దామోదరుఁడింకను రాకున్నాడు. ఇతనిచె నాకేదియో ముప్పువాటిల్లునని, స్పష్టమగుచున్నది. అయినను నావిధివశము నన్నిట్లీడ్చుచుండ నేనేమి జేయగలను.

దా:—(ప్రవేశించి)

గీ. చెలగినారము సుఖమందు కలత లేక
యెన్ని తప్పొప్పులుగల్గ మిన్ననంబు
జేసియుండెడి నాప్రియ చెలియ నేఁడు
ప్రేమమీర ప్రణామంబు జేయువాడ

లలి :—ఏమి? నీవిట్లు వైపరీత్యముల బల్కుచున్నావు. అట్లాన ర్పుటకు గారణమేమి?

దా :—కారణమా? చెప్ప సిగ్గగుచున్నది.

లలి :—(స్వగ) అయ్యో! ఈతని ముఖమునుగాంచ వస్తువుల విక్రయించి ధనమెల్లను గంగా ప్రవేశమైన ట్లున్నది. ఇప్పుడు నాకు కర్తవ్యమేమి? (ప్ర) మనోహరా మనోసందియములను విన్నవింపుము. సిగ్గుజెందిన ఫలముకలదా!

దా :—కాంతా! బజారున వస్తువు విక్రయించి, నా దురదృష్టమున యాత్రయధనమంతయు గోల్పోయితిని. ఇందులకై క్షమాపణ వేడుచున్నాను.

లలి :—(స్వగ) దైవమా! మనసునదలంచి నట్లాయెను. చెంతనున్న వస్తువుల హరించిన పీడు నాప్రాణంబుల హరింపకుండునా? సర్వదుష్కార్యములకు సమ్మతించియున్నాడు. (ప్ర) ప్రియా! అబలనైన నా యాభరణముల నట్లేటగలిపితివే ఇయ్యది సర్వజనసమ్మతమే!

దా :—సమ్మతము కాదనియే నిన్ను ప్రార్థించుట.

లలి :—ఆర్యా! గడచినదాని విషయమై నేనోర్పవలసిన దేమియు లేదు ఇంకనన్ను క్షమించి యీస్నేహవాత్సల్యము మానుకొనుడు. దీనివిషయమై కలహమునవసరము.

దా :—లలితా! ఇదియేనా నీ ప్రేమాతిశయము.

సీ. పెండ్లిమండపమందు పెద్దగా దింప
ముదితరో రక్షింప నిదిఫలంబు
దాల్చిచే నేవేళ దనిన వస్త్రంబుం
నిచ్చి మెప్పించంగ నిదిఫలంబు
కానని యైశ్వర్య మైనను లెక్కింప
నియ్యకుంపుట దాని కిదిఫలంబొ

యది నిది యనకుండ నార్యులహింసించి
యనలేని యశమివ్వ నిదిఫలంబా

గీ. నెలత నీసారు ప్రాణంబు నీదుగుణము
పదిలపరుపంగ దీనికి నిది ఫలంబు
బొంది సారాయములగొని ప్రతిదినంబు
కదసినీసేవ సల్పనా కిదిఫలంబా.

దుర్మతీ! నాకన్నులమూసి నూతబడద్రోయ యత్నించితివా? ముందు వివాహమంటపమున నీ దుఃఖము మాన్పనందుకు ప్రతిఫలమా

లలి:—పాషాణహృదయా! ఇత్తపలుకులచే నిష్ప్రయోజన మగును. నాప్రాణప్రియమైన వస్తువులవిక్రయించి, యాధనము నుహరించి, యింకను రక్షకశస్త్రముల బోధించుచున్నావా? కలుష పూరితమైన నీహృదయ మంగీకరింప మానవంతుల కది హీనమై యుండును.

దా:—దుర్మతీ! చాలుచాలు. నీప్రసంగములు. అసహాయ మైన నీయెడ బాహుబల విక్రమాయుధము ప్రయోగింప పచ్చికపై బ్రహ్మాస్త్ర మేసినట్లగును. నీకలుష వాక్యములకై క్షమించుచున్నాను.

లలి:—కిరాతకా! ఎందరి సంసారములకు చిచ్చుదగిల్చి ఇంతటి సాహసమునకు ప్రయత్నించితివి. అసహాయమైన నాబ్రతుకికవ్యర్థమగు నటానర్చితివా? ముందుసుఖమున కావంతయైన సలభింపదనితలంపుము.

గీ. ఆదరింపక తనవహాయమై నన్ను
వస్తువుల విక్రయించి నా భాగ్యరాసి
నూతిద్రోచిన నీదగు నూతి మీన
మెల్ల కాల్పనే సుఖమందు నోపగలదె.

దా :—కలుషమతీ! పిల్లి శాపముల కోళ్లు క్రిందపడునా? నీవు నన్ను దూషించినంతనే నాసంతోషములు దూరమగునా? సర్వబంధుమిత్రగణములందు నపకీర్తి జెందిన నీవు కలియుగసుఖము ననుభవింపగలవా? నాకేమి? పురుషున కింపైన నట్టి సుఖము లభింపక మానదు. రంభనుమించు వనితా శిరోమణులు మదీయ సౌఖ్యధారలై యుండ పై నాకిక వాంఛకలదా? నీయిష్టమట్లు మన ప్రేమాతిశౌఖ్యముల రూపుమాపుచున్నాను. ఇవియే కడసారి ముద్దులొలుకు సద్వాక్యములని నమ్ముము.

(అని నిష్క్రమించును.)

లలి :—(దుఃఖముచే) దుర్మదాంధా! నమ్మిన నన్నిట్ల నవమానింప నిష్క్రమించిన నీకై యమశిక్ష నిరీక్షించుచున్నది. ఇదియే మదీయ వేద వాక్యములు నమ్ముము. నీమనోసుఖములపై నాకెట్టి వాంఛకలదో సర్వప్రాణులకట్లు కల్గియుండునని తెలియదా? ముందు నీలో ప్రేమించిన వస్తువులనర్పించిన లలితయే నీపాలి మృత్యువని తలంపుము. త్వరలో నీకు కాలమాసన్నమైనది.

కాల్లగ తెర వ్రాలును.)

ద్వితీయ రంగము.

(వేశ్య గృహము.)

రాజ :—(శయ్యనుండి లేచి) మదీయమిత్రుడు దామోదరుడింకను రాకున్నాడు. త్వరలోవత్తునని జెప్పి ఇంత నాలస్యమొనర్చినందులకు నాచిత్తమత్యంతతత్తరమొందుచున్నది. అతని ముఖపద్మముచూడ గొప్పవంశమున జన్మించినట్లున్నది. కడుధనికుడని చెప్పుట నసందియము

అట్లు తేకున్న ప్రవేశించినంతనే ఆతడు నారువందల రూప్యములు నా కిచ్చునా ? అట్టి సద్ద్రవ్యగుణకాంతిసంపన్ను లెందైన కలరా ?

గీ. అవని కోటానకోట్లుండ యువకులెంతొ
ధనము వేడిన నదియు వ్యర్థంబుకలిగె
నేడు నా భాగ్యవశమున నేస్తములర
ప్రేమమీర గడించితి విత్తమెల్ల.

మనోహరు డింకను రాకుండుటచే నా హృదయమంతయు దుఃఖ మిళితమై యున్నది. వచ్చునంతవరకు శయ్యపై బరుండెదను
(పరుండును.)

దా :— (ప్రవేశించి) హృదయలత కాంతీరాజమైన నా ప్రేయసి శయ్యపై కనుమోయిగ బవ్వళించియున్నది. ఇట్టి గాఢనిద్రయందుండిన యీమెను మేలుకొల్పుట ధర్మము కాదు.

గీ. ఇట్టి సౌభాగ్య సౌజన్య యింతినందు
ప్రేమగొల్పదె నా ప్రాణవిత్తమైన
ధనమదేటికి నా కింక తలరుబోడి
చారుపంచాంగ మెల్ల నా సౌఖ్యమైన.

(మెల్లగ శయ్యపైకూర్చుండి) యీ కాంతా శిరోమణిని మేలు కొల్పెదను. (శయ్యపై కూర్చుండి) ప్రేయసీ ! ప్రేయసీ ! ఇంత గాఢ నిద్ర వహించితివా ? (కొట్టి లేపును)

రాజ :—(ప్రక్కకు పొల్లుచు) హా దామోదరా ! ఇంతఆలస్య మేల జేసితి. నీపై కల ప్రేమ నా కత్యంత స్థిరమైనదని తెలియదా ? దీనురాలిపై నింతనిర్దయయా ?

దా :—(స్వ) పాపము! నాపై మక్కువచే నీమె కలవరపడు చున్నది. ఇట్టి ప్రేమచేయొప్పు నా సౌభాగ్యము నీ ప్రయత్నముల నిప్పులమొనర్చునా? ఇక ధన్యుడను. (ప్ర) రాణీ! దామోదరుడీ శయ్యపై కూరుచున్నాడు లేచి కనికరింపుము.

రాజ :—(స్వ) ఏమి? దామోదరు డట్టివాడా? నా మనోభీష్టముల కాతడంగీకరింపడా? మీరు మా యిరువురియెడ వైరముగొలుప ప్రయత్నించుచున్నారు. చాలులాలు పొండు (అని పలవరించును)

దా :—ఈ వనితాశిరోమణి మతితెలియక నిదురయందు కలవరపడుచున్నది. తిన్నగా మేలుకొల్పెదను. మనోహరీ! లెమ్ము. నీ ప్రియుడీశయ్యపైననే కూర్చొనియున్నాడు.

రాజ :—(లేచి) నాథా! తమ రాకకై నిరీక్షించిన నా చిత్తమెంత తత్తరమందెను?

గీ. మదనమోహనమైన మీ వదనభాగ్య
మబ్బునంచును నలువైపు లరసినేడు
కోటిరూప్యంబులకట్ట పోగొట్టుకొన్న
విధము గుందితి నా ప్రాణ విత్తరాశి.

అట్లు వగచి వగచి కామోద్రేకమును భరింపజాలక ఇప్పుడీ శయ్యపై బవ్వళించితిని.

సీ. మోహనంబైన మీ ముద్దుమోమునుగాంచి
సంప్రీతులలరెడి సౌఖ్యమలర.

సౌభాగ్యశాలమీ సన్నిధానముగాంచ
ప్రేమకలలు పెచ్చుపెరిగె నిపుడు
పరమపావనమైన పవిత్రముఖము
నరయ శరీరము నాట్యంబుసల్పె
కల్యాణరూపమీ కాంతిగాంచిన యంత
మందిరం బెంత నెంతో యందమలరె

గీ. నావయో విలాసంబులు నా ధనంబు
జాలినొందెను మీ కాంతి సస్యములకు
వర్షధారలై యీధర వరలునట్లు
ప్రేమ హెచ్చించె నా భాగ్యధామములన.

మనోహరా! మీ సుందర ముఖారవిందమునుగాంచ నాకొక్క కోరిక గలిగినది. అయ్యది సర్వదా నా జీవపర్యంతరము సుఖానందమై యుండును. అట్టి నా యీ మనోవాంఛ సాఫల్యమునకై మిమ్ము వేడు చున్నాను.

దా:—అబలా! ప్రియురాలవగు నీ కోర్కె కాదనగలనా? సత్వరము నీ వాంఛ తెలుపగ జేయుము.

రాజ:—హృదయేశ్వరా! రాజవీధియందు నేనొక భవనము నిర్మింపదలచితిని? దానికై రెండువేల రూప్యము లత్యంతవసరమై యున్నవిగాన నీప్రియాంగనపై దయవహించి యట్టికోర్కె నెరవేర్పుము

దా:—(స్వ) ఓహో! పురవాసులు చెప్పినట్లే లతాంగి కడు మాయలాడిగానున్నది అందులకే యీమె మిక్కిలి ధనము గడించిన దట. (ప్ర) రాజ్యలక్ష్మి నిన్న సాయంసమయమున నేకదా యాగువం దలరూప్యముల నీ కిచ్చితిని. ఇంతలో నంతధన మపేక్షించిన నాకివ్వ సామర్థ్యమున్నదా? ఇంచుకైన కరుణలేదా?

రాజ:—కరుణలేకపోవు టెందులకు? మీరు మిక్కిలి నాపై ప్రేమగాంచిన నీవు నా యభీష్ట మీడేర్పలేవా? ఇదియేనా నీ ప్రేమ?

దా :—కలికీ !

గీ. తెలియవయితివి నాదు సద్దివ్యమైన
ప్రేమపాశము నీ పైన కరుగుటెల్ల
ప్రాణసాక్షిగ బల్కెనే పలుకులిపుడు.
లేను నా చెంత ధనమింక లేదు లేదు.

త్రికరణశుద్ధిగా జెప్పు నా యీ పలుకుల నమ్ముము.

రాజ :— (స్వ) ఓహో ! ఇతడు సరసాగ్రేసర చక్రవర్తియై యున్నట్లున్నది. ఇట్టి వ్యర్థప్రలాపితో సఖ్యమొనర్చిన ధనమిక చేకూరునా ? (ప్ర) ఆర్యా ! ఇట్టి నా యీ గోర్కె నెరవేర్పలేని నీకు ప్రేమ మెందులకు ? వేశ్య సద్గుణాతిశయంబు లెరుంగరా ?

దా :—ఓహో ! నన్ను మోసగింప ప్రయత్నించుచున్నావా ?

సీ. తల్లిదండ్రుల కిష్ట మొల్లనంచును నేను
తల్లిని శోకాన దసపినాను
విద్యపై నిష్టమే కలగ లేకుండుటచే
ఓయేడు చదువక విడచినాను
ప్రేమాంకురంబున విత్తనంబుపోనాడి
అతులిత కష్టంబు లందినాను
హీనజాతిగుణంబు ఏ నెరుంగక నేను
నీ యింటిలో నేను నిలచినాను

గీ. యింపుమీరగ ప్రొంది నా కిచ్చి నీవు
విత్తమెల్లను హరియించి వేశ్యనీతి
జెప్పుచున్నావు చాలింక స్నేహమిపుడు
మాట మాటాడ తన్నెద జంకకింక.

రాజ :—ప్రియా ! నన్ను దన్నెదనా ? ఎన్నడు లేని దురభ్యాస

మున కల్పించితిననియా ? నన్నుకనికరింపుము. నేజేసిన యపరాధము నకై క్షమింపుము. మీ ప్రేయసిని చేబట్టుము.

దా :—అబ్బా ! నీవు ప్రేమికివి ! ప్రేయసి ! సద్గుణాతిశయములు అందరికి విశదమేకదా ! నేనిందు చెప్పవలసిన దేమున్నది.

గీ, దోసకురూపంబునంబడి క్రూరుఁ గుచు
వెరువిధములు లేక యీవృత్తి పడుపు
వృత్తిజేయుచున్నారు. యీ వేశ్యజాతి
ఎట్టికలుషంబు గలదు నే నెఱుగనొక్కొ—

వేశ్యలు ప్రియులపాలిటి మృత్యువులని నాకు తెలియును, ఇంక నీయధిక పరిసంగముల జాలింపుము.

రాజ :—పిసూ ! నన్నింత యవమానించితివా ? దుర్మార్గురాలవైన నాయింట మీరేల ప్రవేశించితిరి?

దా :—స్వయముగా నేను ప్రవేశింపలేదు. లిఖితము నిట్లు ప్రవేశించితిని.

రాజ :—అటులైన నీవిధిని దూషింపుము. నన్నేల దూషించెదవు ?

దా :—దానికంటె దుర్మార్గురాల నైనందుకు—

రాజ :—(అర్ధోక్తిలో) దుర్మార్గురాలనా ? ఎందుకు ?

దా :—బాగుండి నిర్బంధముగా నాకిచ్చి మత్తెక్కియున్న వేళ నా చెంతనున్న యీ రువ్వండల రూప్యములు హరింపలేదా !

రాజ :—పాపము ! అన్యకాంతలపొందు తారక లభించునని దలంచితివా ? చాలు చాలు నీమో నీతిపరుడవంచు నమ్మినందులకు దూషించుట ప్రతిఫలమా?

దా :—దుర్మతీ ! దూరమున బొమ్ము. (కాలితో తన్నును.)

రాజ :—ఛీ మూర్ఖుడా! అబలను తన్నుట ఒక ఘనమగు కార్యమేనా! చూడు ఇప్పుడు నిన్నేమి చేయించెదనో మావారితో జెప్పి.

దా :—ఆఁ! మీవాళ్ళతో నేకాదు, బ్రహ్మతో కూడా చెప్పు కొనుము పాపీ! (అని మరల తన్నును.)

రాజ :— బాబోయ్! నన్ను కొట్టి చంపుతున్నాడర్రో రండి, రక్షింపుడు! రక్షింపుడు! (అని కేక లేయును)

దా :—ఇఁక నుంకను నీయింటియందు కాలెడుదుననే ఛీ. ఛీ.

(అని బైటికివచ్చును.)

ఔరా! ఏమి ఈ కామాంధకారము! ఎట్టి హీరాగ్రేసరుని నైన బంధింపగలదు సంహరింపగలదు. ఏదియో నాకు కాలమాసన్నమగుటచే ఈ వేశ్యమందిరమున ప్రవేశించితిని. బాంధిమత్తునే మంచి తెలియక చేతనున్న ద్రవ్యమంతయు రాజలక్ష్మి కిచ్చివేసితిని. ఇంతకు కారణము నాపూర్వజన్మసుకృత ఫలమేకదా! నమ్మినట్టి స్త్రీలను వంచించి నట్టేటముంచినట్టి ఈకలుషహృదయులకు మోక్షము కదా? ఇదంతయు నే ననుభవింపవలసిన కర్మఎట్టి తపోనిష్ఠాగరిష్ఠుని నను కాలకృత్యమెరుంగునా? తారలునైన మిట్టి కష్టము లనుభవింప వలసిన దేకదా! కానిమ్ము. చేతమాత్రమొక చిల్లిగవ్వయైన లేదు. ఇక నే నెచ్చటనయిన నుద్యోగమును సంపాదించి జీవనోపాయమును చేయవలెను. ఉద్యోగం పురుషలక్షణమనిగాదా! నీతికోవిదులు చెప్పుట. ఔరా! ఏమి ఈ ధనమహాత్త్యము.

గీ. హారుల గపిఁప ముంజేతియాయుధంబు
కూటసాక్ష్యంబు బొంకించు కూర్మినిజము

ఏమి గావలెనన్న గూర్చింఁచునొర
ధనము లేనట్టి బ్రతుకు వ్యర్థంబు నిజము.

నె నీ కార్యమును ప్రయత్నించినంతమన్నను డబ్బు ప్రధానమై యున్నది ఏప్రదేశమును గాంచినను 'నో లక్కు' అను సద్వాక్యమే కాని నాకు సదుపాయము లభింపకున్నది. రామా! గుణస్తోమా యీ దుర్మార్గుని దామోదరుని గాపాడవా?

గీ. ఆర్తజనపోష నన్నేల నార్తిమంచి
ఒరులకై వడి జూతువో పరమపురుష
తినగతిండియు లేక నీ దినమదెల్ల
నార్తినొందితే నేభుక్తి యబ్బదాయె.

నా యీ క్షుద్బాధను సహింపలేకున్నాను. వలయుసదుపాయ మునొచించితమన్న నా కేమియు స్ఫురింపకున్నది (అని జేబును చూచి) ఇది యేమీ నా చెంత ఫౌన్‌టెన్ పెన్ యున్నది. దీని నెందైన విక్రయించియో, లేక తాకట్టుబెట్టియో వచ్చుపయికముచే క్షుద్బాధను చూన్పు కొనియెదను తుదకు సర్వేశ్వరుడు నన్నిట్టి అధమగతికి పాల్జేసెనా! కాసియ్యి (పోవును)

(తెర పడును.)

తృతీయరంగము.

(వర్తక గృహము—పేరిశెట్టి కూర్చొనియుండును.)

దా:—(ప్రవేశించును) అయ్యా! నమస్కారము.

పేరి:—బాబూ! నమస్కారాలొద్దు ఎవరొచ్చినా యీలాగే డబ్బులాగుతారు ఎందరికిని సమాధానం చెప్పాలి?

దా:—అయ్యా! నేను భిక్షకుడనుగాను నీతో పనిబడి వచ్చితిని

పేరి :—ఏమి పని ? మీరేయూరు ?

దా :—నా స్థలము నెల్లూరు బిద్యే చదివి ఉద్యోగము లేక కష్టపడుచున్నాను. మూడుదినములనుండి అన్నమే లేదు.

పేరి :—బిద్యే చదవటం అన్నం లేక పోవటం చాలేనయ్యా మీలాంటివారు చాలామూచాము. ఏదైనా కనికరంపుట్టి సహాయం చేస్తాడని మీ అభిప్రాయము.

అయ్యా ! అట్లుకాదు. మీరేమీ నా కొరకు వలదు. ఇదిగో ! నా చెంత యీ వస్తువున్నది. దీనిని కుదువయుంచుకొని మూడురూప్యములిమ్ము.

పేరి :—డంబాలేమో చాలా చెప్తారు. ఫౌన్ టెన్ పెన్ కుదువ బెట్టుతానంటావు నీవేమో చాలా మోసగాడివిలాగున్నావు. దాని నెచ్చటనైన దొంగిలించితివేమో ?

దా :—అయ్యా ! నా మాట నమ్ముడు యిది నాది, నే నెవ్వరిది దొంగిలించ లేదు. నేను దొంగనుకాదు,

పేరి :—దొంగ దొంగయని చెప్పుకొనునా ? చాలు చాలు పోవయ్యా ! నాకూ నీకు పోలీసుతంటావద్దు.

దా :—అయ్యా ! నీ కాళ్ళంటి మ్రొక్కెద నన్ను కనికరింపుము.

పేరి :—ఆ యధిక ప్రసంగాలమాని యావలబొమ్ము. లేదేని నినిచ్చటనుండి గెంటించెదను. సేవకా ! వీనిమెడబట్టి బైటద్రోయుము ఈలాటి సన్యాసులెవరొచ్చినా సంసారములు పాడు చేస్తారు. (సేవకుడు దామోదరుని మెడబట్టి బైటకుద్రోయును).

దా :—ఆహా ! ఇక నా యీ జన్మమెందులకు ? (పెన్నును నేలకొట్టి) ఎట్టి నీచవాక్యము లాలింపవచ్చె ? ఈ జన్మమున్న నేమీ ? అంతరించిన నేమి ?

గీ. ప్రాణతుల్యంబులనుగాంచి భ్రాంతిగొంచు
జీవనోపాయధారలఁ జెందదలచి
యన్యసుఖములఁ బోఁద్రోచి హానిగూర్చి
ప్రబలనేటికి యదియొక్క ప్రాణముగునే.

సకలనీతిశాస్త్రమును అభ్యసించియు నిట్టినీచపుపనిలో ప్రవేశింపవలసివచ్చె. క్రూరుడు వైశ్యుడెట్టి కలుషవాక్యములచే నిందించెను? ఎంతమరతుమన్నను ఇవి సూదిములుకులట్లు నా హృదయమున గ్రుచ్చుకొనుచున్నవి కానిమ్ము ఇప్పుడు నే ప్రయత్నించినది ధనమునకేకదా! అట్టి ధనము నే నెట్టిగుణములఁ బెట్టబడినను నా చెంతఁ జేర భయమొందుచున్నది ఇప్పుడు నాకొక సదుపాయము లభించినది అందు లభించుధనము నత్యంతసుఖానందరాశియై నా తేజాభివృద్ధి వృద్ధిఁజెందునని తెలుపుచున్నది. ఏది ఎటులైనను ఈ రాత్రి వైశ్యునింట దొంగతనమున ప్రవేశించి సాధ్యమైనంత ధనము గ్రహించెదను.

(తెర పడును.)

చతుర్థరంగము.

(కోమటి గృహము. అందరు పరుండియుందురు.)

దా:—(మెల్లగ ప్రవేశించును) హా దామోదరా! ఎట్టిసద్వంశమునజన్మించి యిట్టి నీచకార్యమైన దొంగతనమున కంగీకరించితివి? అయినను కానిమ్ము. సుమారిప్పుడు రాత్రి పండెండుగంటలయ్యెను. వీరినిజూడ గాఢనిద్రయందున్నట్లున్నది. ఈ గృహము కనకధనాభరణములచే నలంకరింపబడియున్నది. నలుదైపులు నా హృదయం నాకర్షించిన ఎట్టిప్రయత్నమును చేయనీయకున్నది. ఇప్పుడు నే నతిజాగరూకుడనై యిప్పుడు ప్రవర్తింపవలెను. లేకున్న నా ప్రాణములింక దక్కవు.

అదిగో! ఆ వైపున నినుపపెట్టెయున్నది. అందుకల ధనమును హారించునేని కడుధన్యుడనగుదును. (అని మెల్లగా పెట్టెచెంతకరిగి) ఇయ్యది భద్రముగా తాళమువైచియున్నది. నా చెంతకల పరికరములచే దీనిని చప్పుడులేకుండ తీయుదు (అని తాళముతీసి పెట్టెను తెరచి నలుదిక్కుల జూచి) ధన్యుడను. (అని వస్తువులను ధనము తీసుకొని) ఇంక నే వచ్చిన దారిబోయెదను. సర్వేశ్వరుని కరుణాకటాక్షవీక్షణముచే నా మనోవాంఛ పరిపక్వమైందెను. (అని ముందునకు నడచును)

సేవ:—(కండ్లు నులుముకొనుచు లేచి) ఎవడో దొంగప్రవేశించి ఇంట వస్తువులనెల్లను దోచుకొనిపోవుచున్నాడు అతని ముఖమును గాంచ సాయంసమయమున మా వర్తకగృహమున కరుదెంచి అవమానింపబడిన యువకుడట్లున్నది. ఇక నే నాలసింతునేని ఈ దోపిడి నా కంఠమున కెరిగ్రాక్షై రాకమానదు. (అని ధనికుని లేపి) అయ్యా! మనయింట దోపిడి జరిగినది అదుగో దొంగ ప్రక్కన దాగుచున్నాడు

పేరి:—సేవకా! ధనము నష్టేటకలిసినదా? అదుగో ప్రక్కను గల గోడకు దొంగ కన్నము వేసినాడు. నీ వందునిలచి భద్రముగా జూచుచుండుము.

సేవ:—మంచిది. (అని బిలమువద్దకు వెళ్ళును)

పేరి:—(భార్యను లేపి) నెమ్మదిగా లెగు. దొంగదోచుకున్నాడు

భార్య:—నాథా! ధనమంతయు పోయినట్లున్నదే రమ్ము దొంగను పట్టుకొందము. (అని పోయి దామోదరునిపట్టి) సేవకా! త్వరగా రమ్ము వీనిని బంధింపుము.

దా:—ఔరా! తుచ్ఛులైన వీరిచే తుదకు ప్రాణముపోవలసి వచ్చెనే ఇంక నిరీక్షింపరాదు. ఇతడేగదా ధనికుడు నన్నవమానించిన తుచ్ఛుడు. (అని పిస్తోలుతో ధనకుని పేల్చగా గొప్పశబ్దమగును.)

పోలీ :—(ప్రవేశించి) ఎచ్చట ? పిస్తోలుశబ్దము ? అని (వారల జూచి) ఎవరు ? ధనికుని కాల్చినది ? ప్రాణములున్నవా ?

సేవ :—అయ్యా ! (దామోదరుని వైపుజూపి) ఇతడే. పిస్తోలు తీసుకొని పేరిశెట్టిగార్ని కాల్చినాడు.

దా :—అయ్యో ! కాల్చినది నేనుకాను సేవకుడే దానికి కారణము......

భార్య :—(అర్రొక్క కేలో) జైా రా ! దుర్మార్గా ! నా పెనిమిటి ప్రాణములుతీసి తుదకు ఇంటిసేవకునిపై హత్యమోపుచున్నావా ?

పోలీ :—అమ్మా ! రండి వీరిని తీసుకొని మనమందరము న్యాయస్థానమునకు వెళ్లుదము. అక్కడ వీరికితగినశిక్ష విధింపజేసెదను

అందరు వెడలిపోవుదురు.)

తెర వ్రాలును)

పంచమరంగము.

లలి :—(ప్రవేశించి) ధన్యురాలను నేను దామోదరుడు నా చేతి కీలుబొమ్మ చందమాయెను. అతని రహస్యములెల్లను, నాకు తెలసినవే నిన్నరాత్రి పేరిశెట్టిగారి ఇంట దామోదరుడు దొంగతనమునకై ప్రవేశించి పో పీలుండక వారలు పట్టుకొనబోవుచుండ వారిని పిస్తోలుతో కాల్చినాడట. అందు పేరిశెట్టి పాపము ! గతించినాడట. అంతట పోలీసులు పట్టుకొనగా హత్యపేరిశెట్టిగారి సేవకునిపై మోపెనట నన్ను వివాహమండపమందుండి దొంగిలించి నాయాభరణము లమ్ముకొని తుదకు నన్నడబాసినట్టి తుచ్ఛుని దామోదరుని శిక్షింపక మానుదునా ? నేటికి నాకుగలశిక్ష ప్రశాంతమొందెను. ఇక నాలసింపక న్యాయస్థలమునకు వెళ్లి దామోదరుడే హత్యకు కారణమని సాక్ష్యమిత్తును. అప్పుడు లలితప్రభావముల దామోదరుడెరుంగకుండునా ? (అని నిష్క్రమించును.) (తెర పడును.)

రాత్రి

షష్ఠమాంకము.

ప్రథమరంగము.

(న్యాయస్థలము న్యాయాధిపతి, ప్లీడరు మున్నగువారు కూర్చొనియుందురు.)

న్యాయా:—ముద్దాయి దామోదరు డెచ్చట నున్నాడు. వానిని పిలువుఁడు.

సేవ:—(దామోదరుని మూఁడుసార్లు పిలచును.)

న్యాయా:—పోలీసులు కానిస్టేబులు నెం 304 ను పిలువుఁడు.

(సేవకుఁడు పోలీసును పిలచును. పోలీసు బోనులో ప్రవేశించును, దామోదరుఁడు, పేరిశెట్టిభార్య సేవకుఁడు బోనులో ప్రవేశింతురు)

సేవ:—(పోలీసుతో) దేవుని యెదుట ప్రమాణముచేసి నిజము చెప్పుము.

పోలీ:—అయ్యా! మొదటిదినము రాత్రిపండ్రెండుగంటలకు నేను మార్కెట్టు బజారున బీటుయందు నుంచుంటిని.

ప్లీడ:—పేరిశెట్టిగారి గృహము నీవెరుంగుదువా? అది యెచ్చట నున్నది?

పోలీ:—వారి గృహము నే నెఱుంగుదును. మార్కెట్టు బజారుననే గలుగు

ప్లీడ:—ఆరాత్రి సుమారు పండ్రెండుగంటలకు పేరిశెట్టిగారిగృహమందు ఏమి జరిగినది?

పోలీ—బీటుయుండుండగా సుమారు ఒంటిగంటకు నేనొకశబ్దమును విని అదిపిస్తోలు దెబ్బగాభావించి శబ్దమునుపట్టి పేరిశెట్టిగారి ఇంటిత్రోవను పరుగెత్తితిని వారి ఇంటిలోగల భయంకరరోదనములైన పలుకులాలకించి వారి గృహముగ ప్రవేశించితిని.

ప్లీడరు—ఆవల మరేమి జరిగినది?

పోలీ—అందు పేరిశెట్టి భార్యఅతని సేవకుడు ఈ ముద్దాయిని పట్టుకొని యుండిరి. అక్కడనే పేరిశెట్టి రామ్మునాటి పిస్తోలు దెబ్బ పడియుండెను

ప్లీడ—దేనికై వారు ముద్దాయిని పట్టుకొనియుండిరి? నీకేమైనా తెలియునా?

పోలీ—ఈ ముద్దాయి వారిఇంటిలోనికి దోపిడీకైవచ్చినందున వారు పట్టుకొనియుండిరి. ప్రక్కను జూడ గోడకు కన్నము వేసియుండెను.

ప్లీడ—అప్పుడీ ముద్దాయిచెంత పిస్తలు, ఆభరణము లేమయినాయుండెనా ?

పోలీ—(సీలుగల మూటవిప్పి) ఇదిగో! ఈ పిస్టలు, ఈ ఆభరణములు వారిమధ్యలో పడియుండెను ఎవరిచెంతను లేవు.

ప్లీడ—అప్పుడేమైనా దానివిషయమై విచారించితివా?

పోలీ—ఈ ముద్దాయిని విచారింపగా హత్యకు కారణము సేవకుడని చెప్పెను. అంతలో తమ సన్నిధానమునకు ఈముగ్వురిని కొని తెచ్చితిని.

న్యాయ—ఇకను ముద్దాయిని విచారింపుము.

ప్లీడ :—(ముద్దాయనిచూచి) పోలీసు 30౹ చెప్పిన సాక్ష్యము నకు ఒప్పుకొలదయేనా ?

ముద్దా :— నాకు ఒప్పుదలకాదు. హత్యకుకారణము సేవకుడే కాని నేను కాదు.

ప్లీడ :— అయిన నీ వా ప్రదేశమునకు రాత్రివేళ పోవుటకు కారణమేమి ?

ముద్దా :— వారియింట భయంకరోత్పాతముల గల్గియుండు టచే చూడ ప్రవేశించితిని.

ప్లీడ :— నీవాసనుయమున ఎచ్చటనుండి వచ్చుచుంటివి ?

ముద్దా :— రామమోహన సినీమా షష్టుల్లే అయిన పిమ్మట అదేదారిని వచ్చుచుంటిని. నిష్కారణముగా నాపైనింద మోపినారు.

సేవ :— అయ్యా ! ఇతడు మా శెట్టిగారింట దొంగతనమునకు ప్రవేశించి యాభరణముల దొంగిలించి పోవుచుండగా చేరి శెట్టి యూతని భార్య, నేనూ కలసి ముద్దాయిని పట్టుకొంటిమి. బలాత్కార మున నొకహస్తము విడపించుకొని పిస్తోలుతో చేరిశెట్టిగార్ని కాల్చి నాడు. అంతలో పోలీసు ప్రవేశించి న్యాయస్థలమునకు గొనివచ్చెను.

చేరిశెట్టిభార్య :—మా సేవకుడు చెప్పినదంతయు సత్యమే దానికి నే నంగీకరించితిని.

న్యాయ :—పోలీసు స్టేటుమెంటును జూడ అత్యను న్యాయముగా చూడనట్లున్నది. ముద్దాయిపైనగాని చేరిశెట్టిపైగాని బలమైన సాక్ష్యము లేకున్నది.

ప్లీడ :— ఈ సాక్షి చేరిశెట్టిగారి సేవకుడైనందునను ఈమె భార్యయైనందునను సాక్ష్యము నమ్మతగినదికాదు.

లలి :—(ప్రవేశించి) అయ్యలారా! నా సాక్ష్యము నమ్మదగినది కాదా? దామోదరుడు సత్పురుషుడని తలంచితిరా?

న్యాయ :—అమ్మా! నీ వెవరు? నీ యూరేది?

లలి :—అయ్యా! నేను లలితయనుదానను నా స్థలము బళ్ళారి.

న్యాయ :—అయిన నీ ప్రదేశమున కేలవచ్చితివి?

లలి :— నా వివాహసమయమున ఈ దామోదరుడచ్చట ప్రవేశించి పిస్తోలు తీసుకొని నా జననీజనకుల బెదరించి నన్ను నిర్బంధించి మోటారుకారునం దీప్రదేశమునకు గొనితెచ్చెను. అవల నా చెంతనున్న బంగారునగలెల్ల తీసుకొని విక్రయించుకొని ద్రవ్యమెచ్చటనో పోయినదని చెప్పెను. అంతట నేను పలువిధముల ప్రశ్నింపగా నన్ను కాలితోతన్ని సంబంధ మేమియు లేదని వెడలిపోయెను.

న్యాయ :—ఇతని పూర్వవృత్తాంత మేమైన తెలియునా?

లలి :— ఇతడు బొంబాయి కాలేజీ విద్యార్థియట. ఇతడు కడు మొండిగా తిరుగుచు మోహనసింగు భార్యను ప్రేమించి ఆమెను వశపరుచుకొని మోహనసింగును జంపినాడట. ఇతని చారిత్రమెల్ల కడు చిత్రమై యున్నది

న్యాయ :—ఇప్పుడు సాక్ష్యమునుబట్టి ముద్దాయికి శిక్ష విధింపవలసియున్నది. తదితర మూడుసాక్ష్యములుకూడ నిజమైయుండును.

న్యాయ :—శిక్ష విధించుటయందు సందియము లేదు. కడుకఠినముగానే విధింపవలెను. దామోదరా! లలితసాక్ష్యము నీకు సమ్మతమేనా?

దా :—(పలుకక నిలిచియుండును.)

న్యాయ :— ముద్దాయికి మరణశిక్ష విధించినాడను. రెండు ప్రాణములు హరించెనటంటె సందియము లేదు.

న్యాయ :—విధింపవలసినదే.

న్యాయ :—(పేరిశెట్టి భార్యతో) అమ్మా ! నీ యాభరణముల గొనిపొమ్ము. గతించిన పనిమిటికై చింతింపవలదు. లలితా ! నీ సాక్ష్యమును పట్టి దామోదరునికి మరణశిక్ష విధించినాడను. పాపమంతయూ దైవము నిరీక్షింపవలసినదే.

లలి :—అయ్యా ! నా సాక్ష్యమునందేమి కాసంతైనా అసత్యము లేదు. ఇక సెలవు తీసుకొనెదను.

స్లీడ :—న్యాయాధిపతిగారూ ! ఇక పోవుదమురండి.

(అందరు నిష్క్రమించుచుందురు.)

రెండవరంగము.

(రాజభటులు దామోదరుడు ప్రవేశింతురు)

దా :—అయ్యలారా ! దైవప్రార్థనకై కొంచెము సెలవొసగుడు.

రాజభటులు :—మంచిది.

దా :—భారతదేశీయ సోదరులారా ! నా యీ కలుషచేష్టలకై నన్ను దూషింపకుడు.

సీ. కడుపున నవమాసకాలంబుమోసిన
ప్రేమ తల్లి దుఃఖపెట్టినాను
కోటానకోటులు గూడియుండిన నాడు
విత్తంబు బవలు ఖర్చుబెట్టినాను
స్నేహింతబన్ని యీ చెనటుల శిక్షించి
ద్రవ్యంబు చేకొంచు దనరినాను
ప్రేమతో నమ్మిన విమలాక్షులనుబట్టి
తొలుత నేనగలెల్ల దోచినాను

గీ. ఎందరో దయాపరులు నా హీనమైన
కలుషహస్తముననే మృతి గాంచినారు
బ్రతుకుపై భ్రాంతి లేదు నా ప్రాణశిక్ష
తప్పగలదొకో వేయేండ్లు తపము నర్ప.

ఇందుల నాకు సహాయము నొనర్పు వారొక్కరైన లేరు. ముందు నా వినాశకాలమున పరివర్తించిన పరివర్తనలెల్ల కలుషమునకు ప్రధానమై యుండును. అవియే ప్రాణశిక్ష మృత్యువులై యున్నవి. సజ్జనస్వభావులారా!

సీ. ఆంగ్లకంబునగల హస్కంబు గౌరవ
మే విద్యయందలి నొసగబోదు
మాతాపితృల సేవ మది స్మరించెడువారి
కలుషము మోక్షంబు గాంచగలరు
త్రాగుడు మితిమీరి ప్రబలుచుండుటవల్ల
నార్యోత్తములకవి యార్తి నిజము
వేశ్యా సాంగత్యంబు విత్తంబు హరణంబు
దోపుడులెల్లను దొడ్డగాపు
గీ. చేసినాడను పెక్కుగు చెనటిక్రియల
పోవుచున్నాడ నా జీవములను బాసి
ఆర్య సద్వంశవేత్త దయాపరులార
వందనం బిదిమీకు నే నందజేతు.

(అని నిష్క్రమింతురు.)

[తెర వ్రాలును.]

సంపూర్ణము.

అనుబంధములు

1 అనుబంధము—దామోదరుడు.

ఆటలన్నిటికి మించిచెలంగిన అందమైన బంతాటా
త్వరగాను నే బోవకపోతే పందెముచెడు నిపూటా
బ్యాటుహ్యాటు బూటువేసుకొని త్వరగా నేబోవు
యెటులైనా నాప్రజ్ఞజూపి పందెముచే గెలువవలెన్
యేమిచేయుటకు తోచకున్నది యేమగునో యీవేళా.

2 అనుబంధము—దామోదరుడు.

దయరాదా జనకా నీకు నాపయి
నిను యెంతేని వేడుదు కరుణయురాదు
కృపతో బ్రోతువని నమ్మివచ్చితిని
యింతకష్టపెట్టుట నీకు న్యాయమా
జనకా నాయందు దయవుంచి నన్ను రక్షింపుము.

3 అనుబంధము—మూర్తిసింగు.

ప్రియసఖి పుష్పవనమిదె గనుమా
నానావిధముల పుష్పజాతులతో
నలరారెడు యీవనమును గాంచుమా
జాగరూకతతో నడువుము యబలా
పొదలుముండ్లు గలవు యిచట
కనునెమ్మదిగా నడువుము బాలా

4 అనుబంధము—యోగి.

నీ మహిమలు నూహింపగ తరమా
నిఖిలేశా యీనరులకు ప్రవిమలా
సకలాశ్రితరక్షా ప్రకటిత మహితా
సుకకరగుణా జయతు జయతు కృష్ణా॥

5. అనుబంధము—రాజలక్ష్మి-త్రితాల్.

ఓహో ఈవన కుసుమము కేలా
మదితాగర్వము చూడగజాలా
అందగత్తెనని మురిసెదవా
యెల్లప్పుడు నను కృపతో జూడుము
విడువక నాతో వుండుము నాథా!

6. అనుబంధము—మీనాక్షి-మాండు.

ఆశయెగా యీమాయా ప్రపంచము
స్వాగతంబున్ మమతల్ వీడుమా
దేహము గేహము జూచి భ్రమసినా
మాయలలో బడిబోవకుమా
సహాయకెవరూ రారునీతో
కృపాయమేమో గనుమూ మనసా॥

7. అనుబంధము—దామోదరుడు—కాఫీ

మానుకోగదవే మనసా
మద్యపానపు మహాత్మ్యమును యిక
సతీపతులా సంపద లెడబాసీ
సర్వనాశమును దొలదగ జేయును
అఖిలవ్యాధులు అధికముకాగా
ఆర్తినొందగ జేయును మనసా
జ్ఞానులయినా అజ్ఞానులయినా
నీచప్రవర్తనలోనై తుదకిటు
పానాసక్తిని పాపపూరితులయి
దుర్గతులకు పోగుదురు మనసా॥

సంపూర్ణము.

రాజమహేంద్రవరమున కాళహస్తి తమ్మారావు అండ్ సన్సు వారి స్వకీయ
శ్రీ రాజేశ్వరీ ప్రెస్‌నందు, ముద్రించబడియె— 1945.